

WGL.PL

**PORADNIK
HARCERSKI**

*To, co Harcerze
wiedzieć powinni
i nieco więcej.*

ScoutBook

© wgl.pl

06 2017

Prosimy niczego
nie kopiować
w celach
komercyjnych.

SPIS ZAGADNIENÍ

TEORIA I

ZAŁOŻENIA ZHP 2
SYMBOLIKA 4

HISTORIA HARCERSTWA 8
WAŻNE POSTACI 10

UMUNDUROWANIE 14
STRUKTURA ZHP 18

STOPNIE 24
SPRAWNOŚCI 26

MUSZTRA 28
OBRZĘDOWOŚĆ 30

PRAKTYKA II

SZYFRY 32

WĘZŁY 36

OGNISKO 40

TERENOZNAWSTWO 44

MAPY 56

ŻYCIE III

OBOZY
I BIWAKI 60

JEDZENIE
W TERENIE 67

LEŚNY
ZIELNIK 68

PIERWSZA
POMOC 70

KALENDARIMUM, BIBLIOTEKA
WSPARCIE DLA HARCERSTWA 76

ZAŁOŻENIA ZHP

MISJA ZHP

*„Wychowywanie młodego człowieka,
czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju
i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań.”*

CELE STATUTOWE ZHP

- Stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju człowieka.
- Kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego.
- Upowszechnianie w społeczeństwie takich wartości jak: wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, samorządność, równouprawnienie, tolerancja i przyjaźń.
- Umożliwienie nawiązywania kontaktów międzyludzkich ponad wszelkimi podziałami.
- Propagowanie wiedzy na temat przyrody, ekologii oraz kształtowanie potrzeby kontaktu z przyrodą.

GRUPY CZŁONKOWSKIE W ZHP

- Zuchy w wieku 6–10 lat.
- Harcerki i harcerze w wieku 10–13 lat.
- Harcerki i harcerze starsi w wieku 13–16 lat.
- Wędrowniczki i wędrownicy w wieku 16–21 lat.
- Instruktorzy i instruktorki od 16 lat (po złożeniu Zobowiązania Instruktorskiego).
- Starszyzna od 21 lat (jeżeli nie złożyli Zobowiązania Instruktorskiego).
- Seniorzy od 55 lat.

HYMN ZHP

“Wszystko, co nasze”

*Wszystko, co nasze, Polsce oddamy,
w niej tylko życie, więc idziem żyć.
Świty się bielą, otwórzmy bramy,
rozkaz wydany: Wstań! W słońce idź!*

*Ramię pręż, słabość krusz,
ducha tęż, ojczyźnie miłej służ!
Na jej zew, w bój czy w trud,
pójdzie rad harcerzy polskich ród,
harcerzy polskich ród.*

PRAWO I PRYZRZECZENIE

PRAWO HARCERSKIE

Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki wynikające z Przyrzeczenia Harcerskiego.

- Na słowie harcerza polegać jak na Zawiszy.
- Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
- Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
- Harcerz postępuje po rycersku.
- Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
- Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
- Harcerz jest zawsze pogodny.
- Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
- Harcerz pracuje nad sobą, jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; jest wolny od nałogów.

PRYZRZECZENIE HARCERSKIE

Uroczyste przyrzeczenie harcerskie składane jest w momencie otrzymania krzyża harcerskiego.

*Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę
Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim
i być posłusznym Prawu Harcerskiemu.*

PRAWO I OBIETNICA ZUCHOWA

Zuchy zamiast Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego mają **PRAWO ZUCHOWE** oraz **OBIETNICĘ ZUCHOWĄ**.

KODEKS I DEWIZA WĘDROWNICZA

Wędrowników obowiązuje dodatkowo **KODEKS WĘDROWNICZY**, a w swoich harcerskich działaniach kierują się **DEWIZĄ WĘDROWNICZĄ**.

W kwietniu 2017, po konsultacjach ze środowiskami harcerskimi z całej Polski, na 39. Zjeździe Nadzwyczajnym ZHP podjęto decyzję o zmianie brzmienia dziesiątego punktu prawa harcerskiego. Archaiczny zapis o picciu alkoholu i paleniu papierosów został zastąpiony zapisem o wszelkich nałogach i uzależnieniach.

SYMBOLE ZHP

LOGO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Logo ZHP to symbol oparty na lilijce harcerskiej oraz napisie ZHP. Jest znakiem towarowym zarejestrowanym w Urzędzie Patentowym RP.

W swojej podstawowej wersji logo ZHP ma kolor zielony. Czasem używa się identyfikatora ZHP, który zawiera zarówno logo, jak i pełną nazwę Związku Harcerstwa Polskiego.

LILIJKA

Lilijka to symbol nie tylko polskich harcerzy ale skautów na całym świecie. Jej kształt jest wzorowany na igle busoli co symbolizuje podążanie skautów w dobrym kierunku.

Na ramionach lilijki harcerskiej umieszczone są litery **ONC**: Ojczyzna - Nauka - Cnota.

To hasło pochodzi z wiersza Adama Mickiewicza pt. „Hej, radością oczy błysną”. Skrót hasła, który widnieje na naszej lilijce, ma nam przypominać o ważnych dla harcerzy wartościach.

Na mundurze nosimy lilijkę w dwóch wersjach: srebrnej lub złotej. Srebrną noszą nad lewą kieszenią munduru harcerze, którzy jeszcze nie złożyli Przymierzenia i nie otrzymali jeszcze krzyża harcerskiego. Taką samą lilijkę noszą wszyscy harcerze na nakryciach głowy. Złotą lilijkę noszą na nakryciach głowy instruktorzy.

ZNACZEK ZUCHA

Jest to odznaka, którą każdy zuch nosi na swoim mundurze po złożeniu Obietnicy Zuchowej. Każdy z elementów ma swoją symbolikę.

- **Słońce** oznacza, że zuch jest radosny i pogodny.
- **Promienie słoneczne** to symbol gotowości służenia i niesienia pomocy innym, a także świecenia przykładem.
- **Niebo** to pogoda ducha.
- **Orzeł** wskazuje, że zuch jest odważny i dzielny.
- **Napis „ZUCH”** określa przynależność do ZHP.

KRZYŻ HARCERSKI

Krzyż harcerski to symbol wyjątkowy. Nie występuje w innych organizacjach skautowych. Pierwotny projekt powstał już w 1912 roku a jego autorem był ks. Kazimierz Lutosławski.

Krzyż, stworzony jako odznaka nielegalnie działającej w Warszawie Naczelnej Komendy Skautowej, był wzorowany na najwyższym polskim odznaczeniu wojskowym Orderze Virtuti Militari. Jako oficjalna odznaka Związku Harcerstwa Polskiego został zatwierdzony już w 1918 roku, jednak przez lata jego wygląd się nieco zmieniał.

SYMBOLIKA KRZYŻA HARCERSKIEGO

Poszczególne elementy krzyża harcerskiego symbolizują przymioty harcerstwa.

Krzyż harcerski został jedynym odznaczeniem cywilnym, które może być noszone na mundurze wojskowym. Noszą go również kapelani harcerscy na sutannach, ratownicy medyczni i strażacy na strojach służbowych oraz mundurach.

SYMBOLE ZHP

WATRA WĘDROWNICZA

Watra Wędrownicza, czyli trzy polana z trzema płomieniami, to symbol wszystkich wędrowników. Każdy z elementów ma swoje znaczenie.

Trzy polana symbolizują: służbę, szukanie swojego miejsca w społeczeństwie oraz samodoskonalenie.

Płomienie oznaczają trzy kierunki rozwoju wędrownika. Najmniejszy płomień symbolizuje

siłę ciała, średni siłę rozumu a najwyższy siłę ducha. Watra Wędrownicza znajduje się

na zielonym naramienniku wędrowniczym, który jest odznaką zdobywaną przez

wędrowniczki i wędrowników.

Zielone tło nawiązuje do życia wędrownika w zgodzie z naturą.

KONICZYNA SKAUTOWA

Koniczyna skautowa to odznaka wszystkich skautek. Jest oficjalnym symbolem

WAGGGS - WORLD ASSOCIATION OF GIRL GUIDES AND GIRL SCOUTS czyli Światowego

Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek.

Stowarzyszenie skupia żeńskie organizacje skautowe, w tym również ZHP.

Trzy ramiona koniczyny symbolizują potrójną służbę Bogu, ojczyźnie i bliźnim. Gwiazdki przypominają o Prawie i Przyrzeczeniu.

Igła kompasu widoczna na środku oznacza właściwy kierunek obranej w życiu drogi.

Podstawa koniczyny przypomina płomień, stanowiący ważny symbol dla wszystkich skautów świata.

Żółta koniczyna na niebieskim tle mówi o tym, że tak jak słońce na niebie świeci

dla wszystkich ludzi, tak samo ruch skautowy dostępny jest dla dziewcząt z całego świata.

WAGGGS powstał w roku 1928 ale w ówczesnej Polsce pierwsza drużyna skautek działała już w roku 1911. Była to trzecia drużyna skautowa na ziemiach polskich, a założyła ją Olga Drahonowska. Dziś w szeregach ZHP jest więcej kobiet niż mężczyzn, co jest niewątpliwą zasługą powołania żeńskich drużyn już w latach dwudziestych XX w.

WOSM to skrót angielskiej nazwy **WORLD ORGANIZATION OF THE SCOUT MOVEMENT**, czyli Światowa Organizacja Ruchu Skautowego. To międzynarodowe stowarzyszenie skupiające organizacje skautowe z całego świata. W Polsce członkiem WOSM jest ZHP.

Symbolem organizacji jest biała lilijka na fioletowym tle, otoczona przez linię związaną węzłem prostym. Symbolika lilijki skautowej i harcerskiej są bardzo podobne. Lilijka oznacza dobry kierunek wskazywany przez igłę kompasu. Dwie pięcioramiennie gwiazdki oznaczają prawdę i wiedzę. Pętla i węzeł prosty symbolizuje jedność i braterstwo wszystkich skautów. Kolor biały to symbol czystości, a fiolet (właściwie królewska purpura) symbolizuje przywództwo oraz chęć pomagania innym.

WOSM to największa organizacja skautowa świata. Powstała już w 1922 roku, przy aprobacie założyciela skautingu Roberta Baden-Powella. ZHP był jednym z jej członków założycieli, co daje dziś Polsce szczególną pozycję. Dzięki WOSM możemy uczestniczyć w największych wydarzeniach skautowych na świecie a także być ich gospodarzami.

HISTORIA POLSKIEGO HARCERSTWA

1910 • Andrzej Małkowski tłumaczy z angielskiego książkę Roberta Baden-Powella „Scouting for Boys” („Skauting jako system wychowania młodzieży”).

1911 • Andrzej Małkowski powołuje rozkazem pierwsze drużyny skautowe. W tym samym roku we Lwowie ukazuje się pierwszy numer czasopisma „Skaut”, które było wydawane do 1939 r.

1918 • W Lublinie odbywa się zjazd organizacji skautowych z terenów zaborów, podczas którego oficjalnie powstaje zjednoczony Związek Harcerstwa Polskiego. Organizacja liczy wtedy ponad 33 tys. członków.

1919 • Andrzej Małkowski ginie w katastrofie morskiej podczas podróży z Francji do Odessy. Małkowski płynął z misją do oddziałów wojsk polskich gen. Hallera.

1920 • I Walny Zjazd ZHP. Organizacja przyjmuje Statut, Prawo i Przyrzeczenie, wybrane zostają także władze ZHP.

1926 • Powstaje Czerwone Harcerstwo - lewicowa organizacja związana z młodzieżowym ruchem socjalistycznym. Istnieje do 1939 r.

1935 • Zlot Harcerstwa Polskiego z okazji 25-lecia w Spale.

1938 • We wrześniu zostaje powołane Pogotowie Harcerek. Dziewczęta przechodzą szkolenia sanitarne, łącznościowe i z obrony przeciwlotniczej.

1939 • Harcerze z całego kraju w ramach Pogotowia Harcerskiego są szkoleni do służb pomocniczych wojska. 27 września harcerstwo przechodzi do konspiracji, przyjmując kryptonim Szare Szeregi. Przyjęto program „Dziś - jutro - pojutrze”.

1944 • Harcerze uczestniczą w Powstaniu Warszawskim. Bataliony Zośka i Parasol to najbardziej waleczne oddziały powstańcze.

1945 • Szare Szeregi zostają rozwiązane. ZHP zaczyna wracać do swojej normalnej działalności.

1950 • ZHP przestaje istnieć jako samodzielna organizacja. Harcerstwo staje się częścią Związku Młodzieży Polskiej i zaczyna funkcjonować jako Organizacja Harcerska ZMP. Zrezygnowano z munduru, stopni, sprawności i krzyża harcerskiego.

1956 • Organizacja Harcerska ZMP przekształca się w Organizację Harcerską Polski Ludowej. Zyskuje więcej samodzielności i wraca do wcześniejszego dorobku ZHP. Kilka miesięcy później, podczas Zjazdu Łódzkiego, reaktywuje się Związek Harcerstwa Polskiego. Zostają przywrócone dawne symbole i umundurowanie.

HISTORIA POLSKIEGO HARCERSTWA

1957 • Powstaje Rozgłównia Harcerska. RH była jedyną stacją radiową w bloku państw socjalistycznych działającą poza strukturami państwa. Jako miejsce debiutu m.in. Maryli Rodowicz, Czesława Niemena, Wojciecha Manna, Piotra Kaczkowskiego, Jurka Owsiaka, zespołów KULT, T.Love oraz wielu innych, przysłużyła się rozwojowi współczesnej polskiej kultury niezależnej.

1958 • Powstaje ruch programowo-metodyczny skupiający drużyny dla niepełnosprawnych Nieprzetarty Szlak.

1973 • Powstaje Harcerska Służba Polsce Socjalistycznej - propozycja programu harcerstwa w szkołach średnich.

1980 • Powstaje porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego KIHAM, którego głównym celem jest odrodzenie moralne harcerstwa w duchu tradycyjnego tekstu Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego z 1932 r. oraz powrót do skautowych metod wychowawczych. Z ruchem od początku współpracuje były naczelnik Szarych Szeregów - Stanisław Broniewski „Orsza”. Po rozwiązaniu porozumienia w 1982 r. instruktorzy kontynuują działalność, a po zmianie ustroju państwowego w 1989 r., wielu z nich wiąże się z harcerstwem i odbudowuje jego struktury.

1983 • Powstaje Szkoła Harcerstwa Starszego Perkoz.

1989 • XXVI Zjazd ZHP uchwała nowy tekst Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz nowy Statut.

1994 • Powstaje Harcerska Szkoła Ratownictwa.

1996 • ZHP odzyskuje status członka-założyciela w Światowej Organizacji Ruchu Skautowego (WOSM) oraz w Światowym Stowarzyszeniu Przewodniczek i Skautek (WAGGGS).

1999 • W związku z reformą administracyjną w Polsce liczba chorągwi ZHP zmniejszyła się do 17.

2003 • Zmiany w systemie metodycznym. Nowy podział na grupy wiekowe: zuchy, harcerze, harcerze starsi i wędrownicy.

2007 • Złot ZHP okazji 100-lecia skautingu, na którym odbywa się międzynarodowe odnowienie przyrzeczenia skautowego i harcerskiego. W tym samym czasie odnawiane jest przyrzeczenie skautowe na światowym zlocie skautów Jamboree.

2010 • Obchody 100-lecia harcerstwa w Polsce. Na Zlocie ZHP w Krakowie pojawia się około 8000 harcerek i harcerzy.

2017 • Uchwalenie nowego Prawa Harcerskiego ZHP.

WAŻNE POSTACI

ROBERT BADEN-POWELL
„NACZELNY SKAUT ŚWIATA”

(22.02.1857 - 8.01.1941)

Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, nazywany **Naczelnym Skautem Świata** (ten tytuł nosił od 1920 roku), to najważniejsza postać w historii skautingu. To właśnie Lord Baden-Powell był twórcą tego wciąż rozwijającego się ruchu. Był generałem armii brytyjskiej i przez całe swoje dorosłe życie był związany z wojskiem. Najpierw czynnie, później jako szkoleniowiec armii terytorialnej w Wielkiej Brytanii.

Zalążek skautingu pojawił się w jego głowie już na przełomie stuleci: podczas obrony miasta Mafeking (1899-1900) utworzono oddział chłopców do służby pomocniczej. Baden-Powell uświadomił sobie, że młodzi chłopcy radzą sobie z odpowiedzialnymi zadaniami o ile są poważnie traktowani. W 1907 r. Baden-Powell zorganizował pierwszy, doświadczalny obóz dla chłopców na wyspie Brownsea. Rok później wydał podręcznik „**Scouting for boys**” („Skauting dla chłopców”). Od 1910 roku skauting całkowicie go pochłonął. Ten młodzieżowy ruch liczył już wówczas 100 tysięcy członków na terenie Wielkiej Brytanii.

W 1912 roku, w wieku 55 lat, Baden-Powell poślubił Olave St Clair, która 4 lata później przejęła organizację skautek **GIRL GUIDES**. Robert Baden-Powell zmarł w 1941 w Kenii.

Co roku, 22 lutego, w dniu urodzin Olave i Roberta obchodzony jest **Dzień Myśli Braterskiej**. Jest to święto przyjaźni wszystkich skautów na świecie.

WAŻNE POSTACI

ANDRZEJ MAŁKOWSKI

(31.10.-1888 - 15.01.1919)

Andrzej Juliusz Małkowski był dla polskiego harcerstwa tym, kim Robert Baden-Powell był dla światowego skautingu, choć z tym ruchem młodzieżowym Małkowski związał się przez przypadek. W 1909 roku jako żołnierz Armii Polskiej spóźnił się dwukrotnie na zajęcia, wskutek czego dostał karę w postaci tłumaczenia podręcznika „Scouting for boys” autorstwa Roberta Baden-Powella.

Od tej pory Małkowski stał się wielkim entuzjastą skautingu i zaczął szerzyć tę ideę na ziemiach polskich. Był członkiem pierwszej Komendy Skautowej, później Naczelnej Komendy Skautowej we Lwowie. W 1911 zapoczątkował tam wydawanie pierwszego polskiego dwutygodnika skautowego „Skaut”. W 1913 roku Małkowski zorganizował wyjazd na III Wszechbrytyjski Zlot Skautów w Anglii. Otrzymał od Roberta Baden-Powella skautowy medal „Za zasługi”. W tym samym roku przeniósł się do Zakopanego, gdzie ożenił się z Olgą Drahonowską. Ślubu udzielał ks. Kazimierz Lutosławski, twórca pierwszego projektu krzyża harcerskiego. Małkowsky razem rozwijali prężną działalność harcerską. Andrzej Małkowski zginął tragicznie na pokładzie tonącego statku, przewożącego misję wojskową dla armii gen. Hallera w 1919 r.

OLGA DRAHONOWSKA - MAŁKOWSKA

(1.09.1888 - 15.01.1979)

Żona Małkowskiego swoje dorosłe życie poświęciła działalności harcerskiej. Była drużynową pierwszej żeńskiej drużyny skautowej we Lwowie, a w latach 1911-1912 pierwszą komendantką skautek w Naczelnej Komendzie Skautowej.

W okresie międzywojennym, po śmierci męża, kierowała **Harcerską Szkołą Pracy** w Pieninach, którą sama założyła. Prężnie działała także w międzynarodowym ruchu skautek. Podczas II wojny światowej przebywała w Wielkiej Brytanii. Tam prowadziła szkołę dla dzieci polskich. Do Polski Małkowska wróciła w 1961 r. Otrzymała Honorową Odznakę Przyjaciela Dziecka. Olga Drahonowska-Małkowska zmarła 15 stycznia 1979 r., dokładnie w 60. rocznicę śmierci męża.

Olga Małkowska jest współtwórczynią hymnu harcerskiego. Wiersz Ignacego Kozińskiego pt. „Wszystko, co nasze, Polsce oddamy” przystosowała do melodii rewolucyjnej pieśni „Na barykady ludu roboczy” oraz uzupełniła refrenem „Ramię pręż, słabość krusz”.

I

II

III

WAŻNE POSTACI SKAUTINGU I HARCERSTWA

ALEKSANDER KAMIŃSKI „KAMYK”

(20.01.1903 - 15.03.1978)

Jeden z najwybitniejszych instruktorów w historii harcerstwa. Był pedagogiem, wychowawcą, współtwórcą metodyki zuchowej, pisarzem. Służył w Armii Krajowej i został jednym z ideowych przywódców **Szarych Szeregów**. Kamiński przeszedł przez wszystkie etapy harcerskiego rozwoju, a jako harcmistrz skupił się na pracy z najmłodszymi dziećmi, tworząc metodykę zuchową, która różniła się od systemu działania skautowych wilcząt. Kamiński wprowadził gry i zabawy bliższe polskim dzieciom. Pisał felietony do „Płomyka” i tygodnika „Iskry”, gdzie miał swoją stałą rubrykę „Na tropie harcerskim”. To właśnie tam w latach 1928/29 drukował odcinki pierwszej wersji swojej przyszłej książki pt. „Antek Cwaniak”. Był autorem rozprawy doktorskiej pt. „Metoda harcerska w wychowaniu i nauczaniu szkolnym”. Do jego najważniejszych książek należą: „Antek Cwaniak”, „Kamienie na szaniec”, „Zośka i Parasol”, „Andrzej Małkowski”, „W kręgu rady”.

STANISŁAW BRONIEWSKI „ORSZA”

(29.12.1915 - 30.12.2000)

„Orsza” wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego w wieku 13 lat w 1928 roku. Później został instruktorem Chorągwi Wielkopolskiej ZHP. Jego najważniejsza działalność harcerska przypadła na okres II wojny światowej. We wrześniu 1939 roku współorganizował Pogotowie Harcerzy w Warszawie. Działał w **Szarych Szeregach**, a w maju 1943 roku został ich naczelnikiem. Był dowódcą słynnej Akcji pod Arsenalem, uczestniczył w Powstaniu Warszawskim.

W 1980 roku współpracował z Kręgiem Instruktorów Harcerzy im. Andrzeja Małkowskiego KIHAM. W 1989 roku objął przewodnictwo w Krajowym Komitecie Odrodzenia ZHP oraz w Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Był współzałożycielem Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, a w latach dziewięćdziesiątych działał na rzecz zjednoczenia polskiego harcerstwa.

„Orsza” był autorem wielu prac dotyczących historii harcerstwa okresu okupacji m.in.: „Akcja pod Arsenalem”, „Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika”, „Florian Marciniak. Naczelnik Szarych Szeregów”, „O prawie harcerskim”, „To nie takie proste: moje życie”. Zmarł w wieku 85 lat po długiej chorobie, w wolnej Polsce, o którą walczył.

WAŻNE POSTACI SKAUTINGU I HARCERSTWA

STEFAN MIROWSKI

(14.03.1920 - 13.07.1996)

Zawodowo - specjalista w zakresie normalizacji i metrologii.
Harcersko - instruktor ZHP, harcmistrz, porucznik Armii Krajowej w Szarych Szeregach. Działal w harcerstwie od czasów gimnazjalnych przechodząc przez kolejne etapy harcerskiego rozwoju.
W trakcie studiów wyższych był członkiem Akademickiego Kręgu Starszoharcerskiego „Kuźnica”. W okresie II wojny światowej został powołany na funkcję komendanta Hufca Mokotów Górny w Warszawskiej Chorągwi Szarych Szeregów. Był organizatorem i pierwszym komendantem Zawiszków, najmłodszej grupy metodycznej Szarych Szeregów. Po wojnie wycofał się z harcerstwa wraz z odejściem Aleksandra Kamińskiego z funkcji przewodniczącego Rady Naczelnej ZHP w 1959 r. Powrócił do pracy harcerskiej w 1989 roku, co zaowocowało przywróceniem tradycyjnego Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego w grudniu 1990 roku. Został wtedy wybrany na funkcję Przewodniczącego ZHP. Zmarł nagle, podczas światowej konferencji skautowej w Oslo, gdzie odbierał certyfikat potwierdzający członkostwo ZHP w WOSM.

Stefan Mirowski został uhonorowany wieloma cennymi odznaczeniami, w tym Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych oraz Złotym Krzyżem Za Zasługi dla ZHP.

Znak POLSKI WALCZĄCEJ został zaprojektowany w jednym z zastępów harcerek podczas okupacji Warszawy. Autorką pomysłu była prawdopodobnie dh. Anna Smoleńska, która nadesłała projekt na tajny konkurs zorganizowany przez Komisję Propagandy Okręgu Warszawskiego Związku Walki Zbrojnej.

UMUNDUROWANIE

MUNDUR HARCERSKI

HARCERKI

- Szara bluza mundurowa z długimi, zwyczajowo podwiniętymi rękawami, flaga Polski i logo ZHP wyhaftowane na lewej kieszeni.
- Szara spódnica sięgająca powyżej kolan, z dwiema kieszeniami po bokach lub krótkie spodenki (czarne lub szare) wg wzoru ZHP.

HARCERZE

- Bluza mundurowa w kolorze khaki z długimi, zwyczajowo podwiniętymi rękawami, flaga Polski i logo ZHP wyhaftowane na lewej kieszeni.
- Krótkie spodenki z kieszeniami, w kolorze khaki, sięgające powyżej kolan.

Numer drużyny powinien być wyhaftowany na pagonach, w kolorach drużyny lub srebrną nitką na czarnym suknie.

Do bluzy mundurowej można też nosić długie spodnie w kolorze czarnym, oliwkowym lub granatowym. Długie spodnie zakładane do munduru powinny być ujednolicone w całej drużynie.

NAKRYCIE GŁOWY

- Beret, rogatywka, furażerka lub kapelusz skautowy.

—>> O rodzajach nakryć głowy przeczytaj na str. 17.

PAS HARCERSKI

- Skórzany lub parciany. Czarny dla harcerek, zielony lub w kolorze naturalnej skóry dla harcerzy.

CHUSTA HARCERSKA

- Chusta w kolorze ustalonym przez drużynę lub środowisko. Może być jednokolorowa lub z obszyciem w innym kolorze. Na chuście może znaleźć się symbol drużyny.

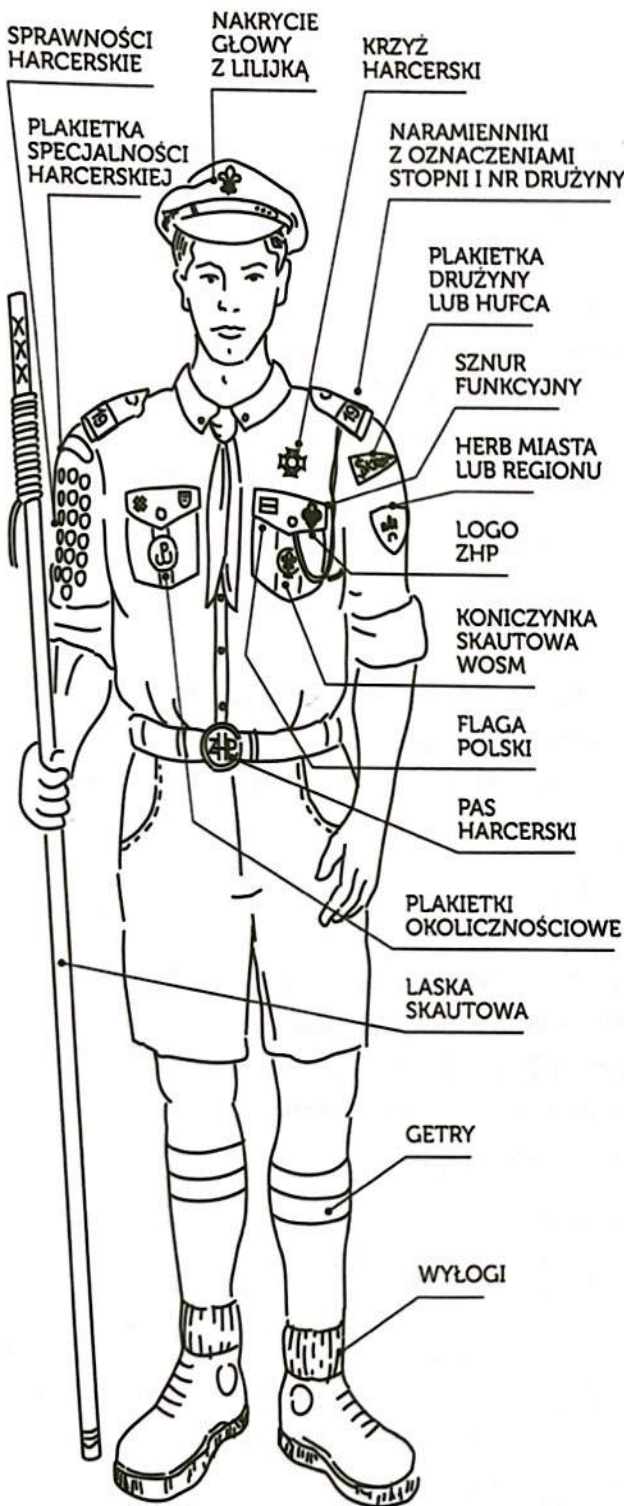
—>> Zobacz też na str. 17.

GETRY i WYŁOGI

- Getry w kolorze ustalonym przez drużynę lub środowisko są regulaminowym elementem munduru.
- Wyłogi, zwane też wywijkami, to skarpety wywinięte na buty. Jednolity kolor wyłogów powinien być także ustalony dla całej drużyny.

UMUNDUROWANIE

OZNACZENIA STOPNI I FUNKCJI

- Srebrna lilijka harcerska lub krzyż harcerski (po złożeniu Przyrzeczenia Harcerskiego) nad lewą kieszenią.
- Granatowa, zielona lub czerwona filcowa podkładka pod krzyżem oznaczająca stopień instruktorski.
- Sznur funkcyjny, różniący się kolorem, materiałem i splotem w zależności od pełnionej funkcji.
→ Zajrzyj na str. 20 i 21.
- Naramienniki w kolorze wybranym przez drużynę lub środowisko, na których można oznaczać stopnie harcerskie i wędrownicze oraz numer drużyny lub szczepu.
- Oznaczenia zdobytych sprawności harcerskich haftowane na prawym rękawie munduru powyżej łokcia.

INNE OZNACZENIA

Regulamin mundurowy ZHP określa i umożliwia stosowanie na mundurach oznaczeń sprawności harcerskich, plaketek drużyny lub szczepu, plaketek określających kraj lub region oraz plaketek okolicznościowych (np. ze zlotów i rajdów).

Tradycyjna laska skautowa, zwana też lagą, jest także traktowana jako element umundurowania. Noszenie laski wymaga znajomości zasad jej używania podczas musztry oraz rytualnych zwyczajów z nią związanych. Poza tym laska spełnia wiele funkcji praktycznych, których nie sposób opisać.

I

II

III

UMUNDUROWANIE

MUNDUR ZUCHOWY

Mundur zuchowy niewiele różni się od munduru harcerskiego. Zamiast lilijki lub krzyża zuchy na lewej piersi noszą Znaczek Zucha, naturalnie po złożeniu Obietnicy Zuchowej. Druga różnica to nakrycie głowy, które u zuchów nie jest obowiązkowe. Jeśli gromada zdecyduje się na noszenie nakrycia głowy ma do wyboru czapkę zuchową lub kapelusz zuchowy (tylko dziewczynki) w dowolnym kolorze, jednolicie w całej gromadzie. Zuchy nie noszą sznurów funkcyjnych, a ich sprawności wyglądają inaczej. Zamiast harcerskich oznaczeń stopni noszą nad lewą kieszenią munduru gwiazdki zuchowe.

MUNDUR ŻEGLARSKI

Mundury zuchów, harcerzy, harcerzy starszych, wędrowników i instruktorów specjalności wodnej i żeglarskiej znacznie różnią się od standardowych mundurów harcerskich. Członkowie środowisk specjalności wodnej i żeglarskiej noszą bluzę kroju marynarskiego w kolorze granatowym zakładaną przez głowę. Na bluzę nakładany jest granatowy kołnierz marynarski obszywany trzema rzędami białej tasiemki. Na tej bluzie mundurowej nie nosi się chust. Harcerze do bluzy żeglarskiej zakładają długie granatowe spodnie a harcerki granatowe spódnice wg wzoru ZHP. Dopuszczalne są też spódnice czarne lub białe oraz długie spodnie, jednolite w całym środowisku. W lecie harcerze i harcerki mogą nosić do munduru krótkie granatowe, czarne lub białe spodenki.

Nakrycie głowy dla drużyn wodnych i żeglarskich to beret typu baskijskiego. Zuchy mogą nosić białe, miękkie czapki marynarskie (podobne do tej, którą nosił Marynarz Papaj).

Mundur instruktorski wodniaka różni się od munduru harcerskiego. Do wyboru są dwa rodzaje bluz mundurowych, lecz wybór musi być jednolity dla całego środowiska. Może to być granatowa bluza typu "olimpijka" z długimi rękawami lub granatowa koszula z krótkimi rękawami. W obydwu przypadkach nie nosi się chust.

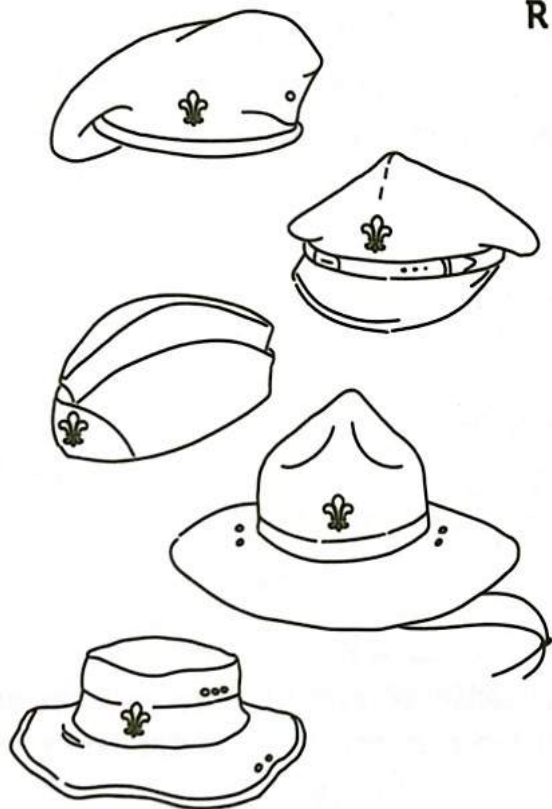
Odznaki i oznaczenia w drużynach specjalności wodnej nie różnią się bardzo od tych standardowych. Wodniacy mają inną lilijkę połączoną z kotwicą a ich pagony służące do oznaczania stopni zawierają również symbol lilijki połączonej z kotwicą. Sznur funkcyjny nosi się na szyi.

UMUNDUROWANIE

NAKRYCIA GŁOWY

W ZHP dopuszczalnych jest kilka różnych nakryć głowy, przy czym należy pamiętać, że powinny być one jednolite dla całej drużyny. Do każdego z nakryć głowy przymocowana jest metalowa lilijka harcerska. Srebrną lilijkę noszą harcerze i harcerki, a złotą instruktorzy i instruktorki.

RODZAJE NAKRYĆ GŁOWY:

- **BERET**
W kolorze wybranym przez drużynę lub środowisko.
- **ROGATYWKA**
Szara dla harcerek, zielona dla harcerzy.
- **FURAZERKA**
Szara, stosowana tylko w drużynach żeńskich.
- **KAPELUSZ SKAUTOWY**
Szary dla harcerek, zielony dla harcerzy.
- **KAPELUSZ MIĘKKI ZHP**
Szary dla harcerek, zielony dla harcerzy.

CHUSTA HARCERSKA

Chusty harcerskie mają bardzo różne kolory, zgodne z barwami danej drużyny. Niektóre środowiska modyfikują nieco chusty obszywając je np. kolorową tasiemką, doszywając frędzle albo haftując z tyłu numer, nazwę lub symbol swojej drużyny. Ważne jest, żeby chusty były jednakowe w całej drużynie. Chusta może być związana węzłem albo złączona suwakiem lub pierścieniem. Dostępne są bardzo różne wzory pierścieni ale wybiera się jeden rodzaj dla całej drużyny.

MUNDUR POŁOWY

Podczas zajęć w terenie lub takich, przy których mundur galowy utrudniałby wykonywanie różnych czynności, można wybrać połową wersję munduru. Wtedy zamiast bluzy mundurowej zakłada się koszulkę ZHP, koszulkę drużyny lub bluzę a do niej nosi się przełożoną przez głowę harcerską chustę. Ważne jest, żeby w miejscach publicznych połowa wersja munduru była jednolita dla całej drużyny.

I

II

III

STRUKTURA ZHP

DRUŻYNA

Podstawową jednostką organizacyjną w ZHP jest **DRUŻYNA HARCERSKA, STARSZOHARCERSKA** lub **WĘDROWNICZA**.

Zuchy zrzeszają się w **GROMADY ZUCHOWE**.

Drużyny dzielą się na **ZASTĘPY**, a gromady zuchowe na **SZÓSTKI**.

SZCZEP

Związek kilku drużyn nazywa się **SZCZPEM**. Szczep mogą stanowić minimum trzy drużyny z co najmniej dwóch pionów metodycznych.

KRĘGI I STARSZYZNY

Inne jednostki organizacyjne występujące niezależnie od klasyfikacji ogólnej to:

- **KRĘGI INSTRUKTORSKIE**
- **STARSZYZNY SENIORÓW**
- **STARSZYZNY AKADEMICKIE**

HUFIEC

Drużyny, kręgi i szczepy są skupiane w **HUFCACH**, które obejmują pewne terytorium. W mniejszych miejscowościach istnieje zwykle jeden hufiec dla całego miasta, w większych hufce obejmują daną dzielnicę.

CHORAĞIEW

Hufce z całego województwa należą do jednej **CHORAĞWI**.

W Polsce mamy 17 chorągwi - o jedną więcej niż jest województw, ponieważ wszystkie hufce warszawskie skupione są w osobnej chorągwi stołecznej. Pozostałe hufce z woj. mazowieckiego należą do Chorągwi Mazowieckiej. W chorągwiach są jednostki nazywane referatami, które dbają o poszczególne pionory metodyczne na swoim terenie (np. referat zuchowy, referat wędrowniczy).

WŁADZE NACZELNE

Nad całą organizacją czuwają **WŁADZE NACZELNE**.

Wśród nich wymienić można: **ZJAZD ZHP**, stanowiący najwyższą władzę ZHP, **Główną Kwaterę ZHP**, **Przewodniczącego ZHP**, **Naczelnika ZHP**, **Radę Naczelną ZHP**, **Centralną Komisję Rewizyjną ZHP** i **Naczelną Sąd Harcerski**. Ciąta te różnią się kompetencjami i wykonywanymi zadaniami.

HARCERSTWO W MIĘŚCIE

I

II

III

SZCZEP

HUFIEC PÓŁNOC

SZCZEP

SZCZEP

SZCZEP

SZCZEP

GROMADA ZUCHOWA **GZ**

DRUŻYNA HARCERSKA **DH**

WODNA DRUŻYNA HARCERSKA **WDH**

DRUŻYNA STARSZOHARCERSKA **DSH**

DRUŻYNA WĘDROWNICZA **DW**

••••• TERYTORIUM HUFCA •••••

••••• TERYTORIUM SZCZEPU •••••

Na terenie jednego miasta może znajdować się kilka hufców wokół których skupione są szczepy lub pojedyncze drużyny i gromady zuchowe. Wszystkie należą do jednej chorągwi.

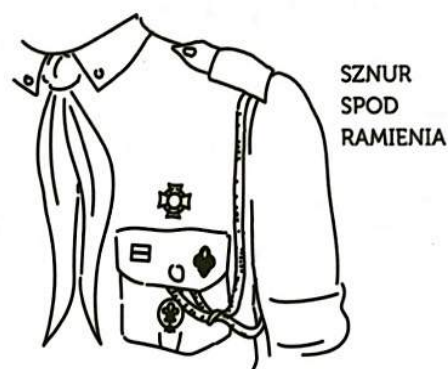
STRUKTURA ZHP

FUNKCJE

Pełnione w harcerstwie funkcje oznacza się sznurem noszonym z lewej strony munduru. Harcerz bez funkcji nazywany jest szeregowym i zwykle nosi szary sznur. Kapelani harcerscy noszą sznur fioletowy spod ramienia. Poniżej są wymienione oznaczenia wybranych funkcji na różnych poziomach struktury ZHP:

SZCZEP i DRUŻYNA

- **FUNKCYJNY ZASTĘPU**
Sznur szary, z brązowym suwakiem, noszony spod ramienia.
- **ZASTĘPOWY**
Sznur brązowy, noszony spod ramienia.
- **PRZYBOCZNY**
Sznur zielony, noszony spod ramienia.
- **DRUŻYNOWY**
Sznur granatowy, noszony spod ramienia.
- **KOMENDANT SZCZEPU**
Sznur granatowy, pochwórnice plecione, noszony z ramienia.

HUFIEC

- **KOMENDANT HUFCA**
Sznur srebrny, pochwórnice plecione, noszony z ramienia.
- **ZASTĘPCA KOMENDANTA HUFCA i SKARBNIK HUFCA**
Sznur srebrny, noszony z ramienia, z dwoma węzłami lub srebrnymi suwakami.
- **CZŁONEK KOMENDY**
oraz **INSTRUKTOR KOMENDY HUFCA MIANOWANY ROZKAZEM**
Sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym srebrnym suwakiem lub sznur srebrny, noszony spod ramienia, z jednym węzłem lub srebrnym suwakiem.
- **PRZEWODNICZĄCY KOMISJI REWIZYJNEJ HUFCA**
Sznur srebrny noszony spod ramienia, z trzema białymi suwakami.
- **PRZEWODNICZĄCY SĄDU HARCERSKIEGO HUFCA**
Sznur srebrny noszony spod ramienia, z trzema fioletowymi suwakami.

- **KOMENDANT CHORAĞWI**
Sznur złoty, poczwórnie pleciony, noszony z ramienia.
- **ZASTĘPCA KOMENDANTA, SKARBNIK CHORAĞWI**
Sznur złoty, noszony z ramienia z dwoma węzłami lub złotymi suwakami.
- **PRZEWODNICZĄCY KOMISJI REWIZYJNEJ CHORAĞWI**
Sznur złoty, noszony spod ramienia, z trzema białymi suwakami.
- **PRZEWODNICZĄCY SĄDU HARCERSKIEGO CHORAĞWI**
Sznur złoty, noszony spod ramienia, z trzema fioletowymi suwakami.

WŁADZE NACZELNE

- **PRZEWODNICZĄCY ZHP**
Sznur skórzany, noszony z szyi, z trzema suwakami.
- **NACZELNIK ZHP**
Sznur skórzany, poczwórnie pleciony, noszony z ramienia.
- **CZŁONEK GŁÓWNEJ KWATERY**
lub **INSTRUKTOR GŁÓWNEJ KWATERY MIANOWANY ROZKAZEM**
Sznur skórzany, noszony spod ramienia, z jednym węzłem lub skórzany suwakiem albo sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym skórzany suwakiem.
- **PRZEWODNICZĄCY CENTRALNEJ KOMISJI REWIZYJNEJ**
Sznur skórzany, noszony spod ramienia, z trzema białymi suwakami.
- **PRZEWODNICZĄCY NACZELNEGO SĄDU HARCERSKIEGO**
Sznur skórzany, noszony spod ramienia, z trzema fioletowymi suwakami.

Pełny wykaz sznurów funkcyjnych dostępny jest w Regulaminie Mundurowym ZHP.

SYSTEM METODYCZNY ZHP

W ZHP funkcjonują cztery pion metodyczne dostosowane do grup wiekowych harcerzy.

- **ZUCHY**

Najmłodszy pion metodyczny skupia dzieci w wieku 6-10 lat.

- **HARCERKI I HARCERZE**

Najliczniejsza grupa, której członkowie mają 10-13 lat.

- **HARCERKI STARSZE I HARCERZE STARSI**

Trzeci pion to młodzież w wieku 13-16 lat.

- **WĘDROWNICZKI I WĘDROWNICY**

Najstarsza grupa to młodzi ludzie w wieku 16-21 lat.

Mamy też członków ZHP, którzy nie stanowią grup metodycznych.

- **INSTRUKTORKI I INSTRUKTORZY**

Mający ukończone 16 lat oraz stopień instruktorski

- **STARSZYNA**

Członkowie ZHP, którzy ukończyli 21 lat, ale nie złożyli Zobowiązania Instruktorskiego.

- **SENIORZY**

Starszyzna i instruktorzy, którzy ukończyli 55 lat i złożyli deklarację o uzyskanie miana seniora właściwemu komendantowi).

INNE ORGANIZACJE HARCERSKIE

Na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, oprócz ZHP, działają także inne organizacje harcerskie.

ZWIĄZEK HARCERSTWA RZECZYPOSPOLITEJ

Organizacja istnieje od 1989 roku. ZHR używa tego samego hymnu, systemu odznak i symboliki co ZHP. Tylko lilijka będąca symbolem ZHR jest nieco inna. W ZHR szczególnie ważne są wartości chrześcijańskie. Związek jest otwarty dla każdego, kto poszukuje wiary, przy czym instruktorki i instruktorzy są katolikami.

STOWARZYSZENIE HARCERSTWA KATOLICKIEGO „ZAWISZA” (SKAUCI EUROPY)

Organizacja harcerska, której początki sięgają lat 70. XX wieku. Stowarzyszenie zostało oficjalnie zarejestrowane w kwietniu 1990 r. Działalność Zawiszy opiera się o tradycyjną metodę skautową, a wszelkie zajęcia odbywają się z podziałem na płeć. Wychowanie opiera się tu na 5 filarach skautingu europejskiego: zdrowie, zmysł praktyczny, charakter, służba, Bóg. Od 1995 r. SHK „Zawisza” jest członkiem Federacji Skautingu Europejskiego skupiającej chrześcijańskie organizacje skautowe.

INNE ORGANIZACJE HARCERSKIE

ROYAL RANGERS POLSKA

Organizacja będąca częścią międzynarodowej chrześcijańskiej organizacji skautowej Royal Rangers. Szczególne znaczenie mają tu wartości chrześcijańskie, patriotyczne, obywatelskie. Członkowie tej organizacji kierują się nie tylko Prawem i Przyrzeczeniem Royal Rangers, ale też Złotą Zasada, którą stanowią słowa Jezusa Chrystusa: „A więc wszystko, co byście chcieli, aby wam ludzie czynili, to i wy im czyńcie” (Ewangelia Mateusza 7,12).

POZOSTAŁE ORGANIZACJE W POLSCE

Na terenie całego kraju działają też lokalne organizacje harcerskie, które obejmują terytorialnie jedną lub kilka miejscowości. Wśród nich można wymienić np. **STOWARZYSZENIE HARCERSKIE** działające w Warszawie, Pułtusk i Warce, **HARCERSKI RUCH OCHRONY ŚRODOWISKA** działający na Mazurach czy **NIEZALEŻNY KRĄG INSTRUKTORÓW HARCERSKICH - LEŚNA SZKÓŁKA** działający na terenie Trójmiasta.

HARCERSTWO ZA GRANICAMI RP

Harcerstwo polskie istnieje też poza granicami Polski, gdzie skupia głównie polską młodzież.

Największa organizacja obecna w innych krajach to **ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO POZA GRANICAMI KRAJU (ZHPPGK)**, który funkcjonuje m.in. w Australii, Argentynie, Austrii, Belgii, Danii, Francji, Kanadzie, Niemczech, Szwecji, a nawet Republice Południowej Afryki. Szczególnie dużo młodzieży związek ten zrzesza w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Spośród pozostałych organizacji wymienić możemy:

- **HARCERSTWO POLSKIE W REPUBLICIE CZESKIEJ**
- **ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO NA LITWIE**
- **HARCERSTWO POLSKIE NA UKRAINIE**
- **ZWIĄZEK HARCERSTWA RZECZYPOSPOLITEJ W KANADZIE.**

STOPNIE

STOPNIE ZUCHOWE I HARCERSKIE

Zdobycie każdego stopnia harcerskiego lub instruktorskiego poprzedzone jest zrealizowaniem tzw. próby na stopień. Harcerz/instruktor razem z opiekunem swojej próby przygotowuje listę zadań do wykonania w założonym czasie. Zadania mają rozwinąć osobę zdobywającą stopień na polu harcerskim i nie tylko. Wymagania na poszczególne stopnie są opisane w dokumencie „System stopni harcerskich” uchwalonym przez Radę Naczelną ZHP.

STOPNIE ZUCHOWE

Odpowiednikiem stopni harcerskich są gwiazdki zuchowe. Zdobyte gwiazdki nosi się nad lewą kieszenią bluzy mundurowej, pod Znaczkim Zucha. Gwiazdki świadczą o rozwoju zucha w różnych dziedzinach.

- ZUCH OCHOCZY: 1 gwiazdka
- ZUCH SPRAWNY: 2 gwiazdki
- ZUCH GOSPODARNY: 3 gwiazdki

ZUCH OCHOCZY

ZUCH SPRAWNY

ZUCH GOSPODARNY

STOPNIE HARCERSKIE I WĘDROWNICZE

Stopnie harcerskie i wędrownicze oznaczane są poziomymi belkami, krokiewkami lub gwiazdkami na patkach noszonych na naramiennikach bluzy mundurowej. Każdemu z harcerskich pionów metodycznych odpowiadają dwa stopnie.

STOPNIE HARCERSKIE

- OCHOTNICZKA i MŁODZIK: 1 belka
- TROPICIELKA i WYWIADOWCA: 2 belki

OCHOTNICZKA
MŁODZIKTROPICIELKA
WYWIADOWCA

STOPNIE STARSZOHARCERSKIE

- PIONIERKA i ODKRYWCA: 1 krokiewka
- SAMARYTANKA i ĆWIK: 2 krokiewki

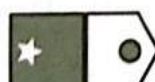
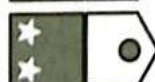
PIONIERKA
ODKRYWCASAMARYTANKA
ĆWIK

STOPNIE WĘDROWNICZE

- HARCERKA ORLA i HARCERZ ORLI (HO): 1 gwiazdka
- HARCERKA i HARCERZ RZECZPOSPOLITEJ (HR): 2 gwiazdki

Alternatywną formą oznaczenia stopnia harcerskiego jest nabijanie na krzyż złotych elementów:

- SAMARYTANKA i ĆWIK: złota lilijka
- HARCERKA ORLA i HARCERZ ORLI: złota lilijka i okrąg wokół niej
- HARCERKA i HARCERZ RZECZPOSPOLITEJ: złota lilijka, okrąg i wieniec

HARCERKA ORLA
HARCERZ ORLIHARCERKA/HARCERZ
RZECZPOSPOLITEJ

STOPNIE INSTRUKTORSKIE

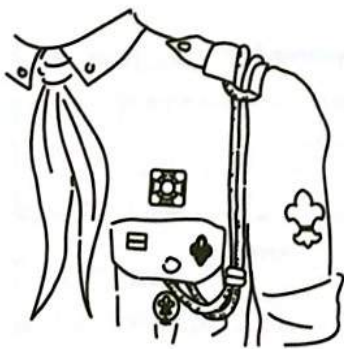
W ZHP wyróżniamy trzy stopnie instruktorskie. Oznacza się je za pomocą kwadratowej, filcowej podkładki pod krzyż harcerski w odpowiednim kolorze:

- PRZEWODNICZKA i PRZEWODNIK: podkładka granatowa
- PODHARCMISTRZYNI i PODHARCMISTRZ: podkładka zielona
- HARCMISTRZYNI i HARCMISTRZ: podkładka czerwona

INSTRUKTORSKA PODKŁADKA
POD KRZYŻ

Dodatkowo na lewym rękawie munduru, na wysokości ramienia przyszywa się haftowaną lilijkę w takim samym kolorze jak podkładka pod krzyż.

KRZYŻ Z PODKŁADKĄ
I INSTRUKTORSKA
LILIJKA NA RAMIENIU

Od różnorodności oznaczeń na harcerskich mundurach może zakreć się w głowie, ale w praktyce szybko można pojąć znaczenie poszczególnych elementów i symboli.

SPRAWNOŚCI

SPRAWNOŚCI HARCERSKIE

Zdobyta sprawność to potwierdzenie nabycia przez harcerza danej umiejętności. Zdobywanie każdej sprawności powinno rozwijać harcerza, uczyć go czegoś nowego a nie tylko potwierdzać, że umiał już coś wcześniej. W ZHP wyróżniamy 4 poziomy sprawności.

• SPRAWNOŚCI Z JEDNĄ GWIAZDKĄ

Zadania dla początkujących, czyli dla harcerzy stawiających pierwsze kroki w danej dziedzinie. Dzięki nim można zdobyć podstawową wiedzę czy umiejętności związane z określonym zagadnieniem. Są dedykowane dla harcerzy w wieku 10-13 lat.

• SPRAWNOŚCI Z DWIEMA GWIAZDKAMI

Przeznaczone dla harcerzy, którzy pogłębiają swoją wiedzę w danej dziedzinie i chcą zdobyć nowe umiejętności w tym zakresie. Pozwolą się rozwinąć harcerzom i harcerzom starszym, czyli są przeznaczone dla osób w wieku 10-16 lat.

• SPRAWNOŚCI Z TRZEMA GWIAZDKAMI

Wymagają specjalizowania się w danej dziedzinie, zdobycia licznych umiejętności i szerokiej wiedzy. Od harcerza zdobywającego taką sprawność oczekuje się, że będzie on sam rozwijał się i doskonalił w wybranej przez siebie dziedzinie. Ta grupa sprawności jest odpowiednia dla harcerzy starszych w wieku 13-16 lat.

• SPRAWNOŚCI MISTRZOWSKIE

Zadania wymagają od zdobywających je harcerzy wiedzy i umiejętności na poziomie eksperckim. Część z tych sprawności związana jest z aktywnością zawodową, więc ich zdobywanie może ułatwić odnalezienie się harcerza na rynku pracy. W ramach sprawności mistrzowskich można realizować kursy zawodowe, zdobywać certyfikaty, uprawnienia państwowe i odbywać specjalistyczne szkolenia. Ta grupa sprawności przeznaczona jest dla wędrowników, czyli osób w wieku 16-21 lat.

SPRAWNOŚCI

ZDOBYWANIE SPRAWNOŚCI

Wymagania na poszczególne sprawności są przedstawione w „Regulaminie Sprawności Harcerskich” przyjętym przez ZHP. Zostały one podzielone na kilka dziedzin, takich jak m.in. sprawności samarytańskie, przyrodnicze czy sportowe.

Warto wiedzieć, że środowiska harcerskie mogą opracowywać własne sprawności, które muszą być zatwierdzone przez komendę hufca. Każda sprawność ma swój unikalny symbol, który po zdobyciu danej sprawności można naszyć na prawym rękawie bluzy mundurowej.

Sprawnościom o różnym stopniu trudności, tworzącym jeden ciąg tematyczny (np. przyrodnik* > przyjaciel przyrody** > znawca przyrody***) odpowiada taki sam symbol.

Poziom trudności rozróżnia się kolorem obwódki wokół danego symbolu.

- Sprawności jednogwiazdkowe mają obwódkę granatową.
- Sprawności dwugwiazdkowe mają obwódkę zieloną.
- Sprawności trzygwiazdkowe mają obwódkę czerwoną.
- Sprawności mistrzowskie mają obwódkę czarną.

SPRAWNOŚCI ZUCHOWE

Sprawności zdobywane przez zuchy różnią się od tych zdobywanych przez harcerzy. Zuchy mogą zdobywać sprawności indywidualnie lub zespołowo. W tym drugim przypadku pod uwagę bierze się uczestnictwo zucha w najróżniejszych aktywnościach Gromady.

Znaczki sprawności zuchowych różnią się od tych harcerskich kształtem a większość z nich ma żółte lub granatowe tło.

MUSZTRA

ZAŁOŻENIA MUSZTRY

Musztra pomaga w sprawnym i bezpiecznym poruszaniu się podczas wędrówek i przemarszów, ale także w sytuacjach oficjalnych, podczas szczególnych uroczystości oraz kiedy potrzebne jest zachowanie odpowiedniego porządku.

KOMENDA

Komenda to polecenie wydawane przez osobę kierującą musztrą i należy je wykonać natychmiast. Jeśli ktoś zamierza przejąć wydawanie poleceń, pierwszą komendę powinien rozpocząć od słów: „*NA MOJĄ KOMENDĘ...*”.

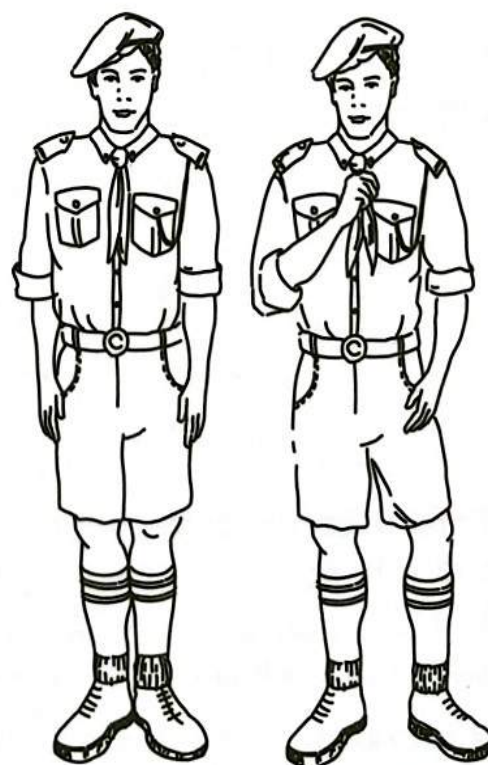
Komendy zawsze należy wydawać w postawie zasadniczej.

POSTAWA ZASADNICZA

Przyjmuje się ją po usłyszeniu komendy „*BACZNOŚĆ*”, a także: na zapowiedź każdej komendy, w czasie oddawania honorów w miejscu (stojąc), w czasie składania meldunku i przy oficjalnym przedstawianiu się. Po wykonaniu komendy „*ZBIÓRKA*” w szyku także obowiązuje postawa zasadnicza. W pozycji tej ustawiamy się wyprostowani, nogi są złączone a głowa skierowana do przodu. Ręce przylegają do ciała wzdłuż szwów spodni lub spódnicy. W postawie zasadniczej nie należy rozmawiać ani wykonywać żadnych innych czynności.

POSTAWA SWOBODNA

Przyjmuje się ją po usłyszeniu komendy „*SPOCZNIJ*”, a także po zastosowaniu się do niektórych innych komend. W postawie swobodnej stoimy wyprostowani, ręce biegną luźno wzdłuż tułowia, ciężar ciała spoczywa na prawej nodze, a lewa noga jest wysunięta nieco do przodu i w bok (o połowę długości stopy). W tej pozycji można rozmawiać (jeśli nie zakłóca to przebiegu apelu lub innego ceremoniału), poprawić umundurowanie lub wykonywać inne czynności nie wymagające oddalenia się z miejsca zbiórki.

POSTAWA
ZASADNICZA
„BACZNOŚĆ”

POSTAWA
SWOBODNA
„SPOCZNIJ”

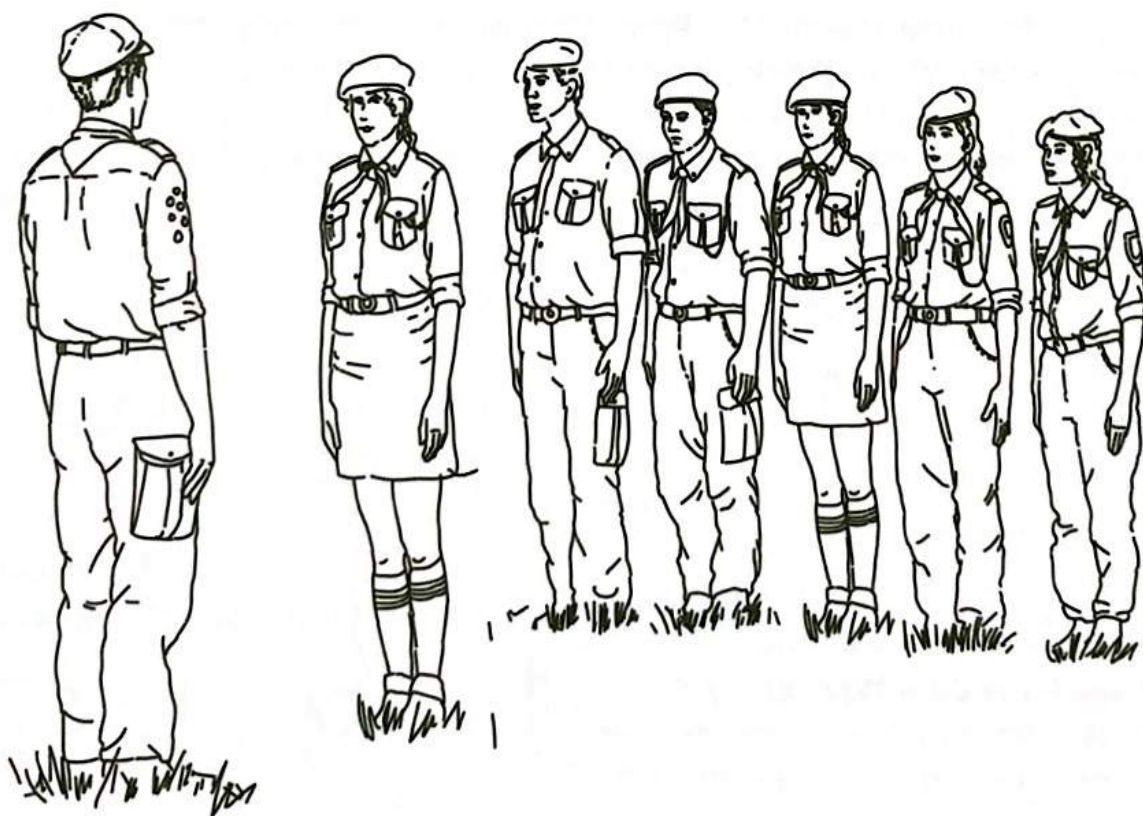
Istnieją trzy rodzaje zwrotów: w prawo, w lewo i w tył. Zwroty wykonuje się na komendę „W PRAWO ZWROT”, „W LEWO ZWROT”, „W TYŁ ZWROT”, rozpoczynając od postawy zasadniczej. Zwrot w tył wykonuje się zawsze obracając się przez lewe ramię. Po wykonaniu zwrotu należy przyjąć postawę swobodną.

ODDAWANIE HONORÓW

Oddawanie honorów (salutowanie) może wyglądać różnie, a zależy to od stanu naszego umundurowania.

- W przypadku braku regulaminowego nakrycia głowy oddajemy honory międzynarodowym pozdrowieniem skautowym, podnosząc trzy środkowe palce prawej ręki.
- Gdy mamy na sobie nakrycie głowy salutujemy do lilijki.

Honory oddaje się w postawie zasadniczej „BACZNOŚĆ”.

Szczegółowe objaśnienia pozostałych elementów musztry (m.in. odliczania, meldowania, formowania i występowania z szyku) oraz całego ceremoniału harcerskiego (m.in. apel drużyny i postępowanie ze sztandarem) opisuje dokument ZHP „Zasady musztry i ceremoniału harcerskiego”.

OBRZĘDOWOŚĆ

POZDROWIENIE HARCERSKIE

Zwyczajowe pozdrowienie harcerskie **CZUWAJ!** pochodzi od angielskiego pozdrowienia **BE PREPARED!** (bądź czujny!), wprowadzonego przez Roberta Baden-Powella. Zawołaniem **CZUWAJ!** posługiwali się wcześniej w Polsce średniowieczni rycerze.

KRĄG I ISKIERKA

Związywanie **KRĘGU** to moment, kiedy harcerze podają sobie skrzyżowane ręce (prawa nad lewą). Krąg jest symbolem przyjaźni i braterstwa, więc zaprasza się do niego wszystkich uczestników obozu, zlotu czy innej uroczystości, bez względu na to czy są harcerzami czy cywilami. Trzymając się za ręce w kręgu, harcerze śpiewają pieśń **BRATNIE SŁOWO**. Na koniec drużyny lub instruktor puszcza **ISKIERKĘ PRZYJAŹNI**. Prawą dłońią ściska krótko dłoń osoby stojącej po jego lewej stronie a ta osoba ściska w ten sam sposób dłoń kolejnej. W ten sposób „iskierka” jest przekazywana do kolejnych osób, zatacza krąg i wraca do pierwszej osoby. Przekazywanie iskierki nie jest widoczne gołym okiem. Trzeba znaleźć się w kręgu i to poczuć.

BRATNIE SŁOWO

Pieśń jest tradycyjnie śpiewana podczas harcerskich pożegnań np. po zakończeniu ogniska lub zbiórki.

*Bratnie słowo sobie dajem,
Że pomagać będziemy wzajem,
Druh druhowi, druwnie druha,
Hasło znaj: Czuj, duch!*

*W troskach, smutkach i zmartwieniach,
W dni słoneczne i w dni cienia,
W jasny dzień i w ciemną noc
Przyjaźń da ci moc.*

*Bacz, by słowo sobie dane
Było zawsze dotrzymane.
Druh druhowi, druwnie druha,
Hasło znaj: Czuj, duch!*

OBRZĘDOWOŚĆ DRUŻYNY I ZASTĘPU

Każda drużyna i każdy zastęp mogą mieć swoje wyjątkowe zwyczaje, które je wyróżniają. Zwyczaje te powinny być znane wszystkim członkom drużyny lub zastępu. Warto je spisać i przekazywać kolejnym osobom. Elementami obrzędowości mogą być:

• NAZWA

Nazwa zastępu powinna być niepowtarzalna, może nawiązywać do nazwy lub charakteru danej drużyny.

• PIOSENKA lub HYMN

Drużyna lub zastęp może sobie wybrać lub wymyślić jedną piosenkę, która będzie śpiewana w momentach dla nich wyjątkowych.

• SKARBCZYK

Może to być skrzynka stworzona lub ozdobiona wspólnie przez harcerzy, w której gromadzone są niewielkie pamiątki (np. plakietki, przedmioty wykonane na zajęciach, znaczki) zebrane przez drużynę lub zastęp podczas biwaków, obozów, zlotów i innych wydarzeń.

• PROPORZEC

To rodzaj flagi lub sztandaru, który jest unikalnym symbolem drużyny lub zastępu. Proporzec ma zwykle kształt trójkąta i zawiera z jednej strony nazwę i symbol drużyny lub zastępu, a z drugiej symbol jednostki nadrzędnej (czyli szczepu lub hufca). Proporzec powinien być zaprojektowany i uszyty wspólnie przez harcerzy.

• KRONIKA

Księga z wpisami dokumentującymi wszystkie wydarzenia z życia drużyny lub zastępu to doskonała pamiątka i archiwum. Ciekawa zwłaszcza dla osób dopiero dołączających do grona lub dla harcerzy z innego środowiska. Tradycyjna kronika po latach będzie najciekawszą i jedyną w swoim rodzaju pamiątką i zapisem harcerskiego życia.

• INICJACJA/CHRZEST

Drużyna lub zastęp może wprowadzić zwyczaj uroczystego przyjmowania nowego harcerza do swojego grona. Rytuał może się wiązać ze specjalnymi zadaniami lub z oficjalną ceremonią.

• MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

Do dokumentacji działań drużyny harcerskiej coraz częściej służą popularne media społecznościowe. Dzięki nim relacje z biwaków, obozów i wydarzeń obiegają cały świat i są dostępne dla większego grona odbiorców.

SPOSOBY KOMUNIKACJI

SZYFROWANIE INFORMACJI

Kiedyś szyfrowanie wiadomości służyło temu by tajna informacja nie dostała się w niepowołane ręce. Jeśli dany kod był znany tylko szyfrującym, nieprzyjaciel nie był w stanie odczytać wiadomości. Dziś nauka szyfrów w harcerstwie służy ćwiczeniu pamięci, skupienia, spostrzegawczości. Szyfry i kody są wykorzystywane podczas gier i zabaw aby zmylić przeciwnika.

ALFABET MORSE'A

Alfabet Morse'a nie jest szyfrem a zakodowaną formą alfabetu. Jest znany na całym świecie, więc wiadomość przekazywaną alfabetem Morse'a może odczytać każda osoba, która pamięta poszczególne znaki. Każda litera alfabetu i każda cyfra ma swój odpowiednik składający się z kombinacji kropek i poziomych kresek.

Jak zapamiętać alfabet Morse'a?

Częstym sposobem na zapamiętanie wszystkich kombinacji kropek i kresek jest nauczenie się konkretnych słów odpowiadających danym literom. W słowach tych każda sylaba oznacza kropkę lub kreskę. Sylaba zawierająca literę „O” odpowiada kresce a ta bez „O” - kropce. Na przykład litera „B” w alfabecie Morse'a oznaczana jest jako „- •••”. Wystarczy zapamiętać, że do litery „B” przypisane jest słowo „botanika” i łatwiej nam będzie przypomnieć sobie symbole:

BO – kreska

TA – kropka

NI – kropka

KA – kropka

W piśmie wykorzystuje się ukośniki:

/// – początek/koniec przekazywanej wiadomości

// – koniec wyrazu

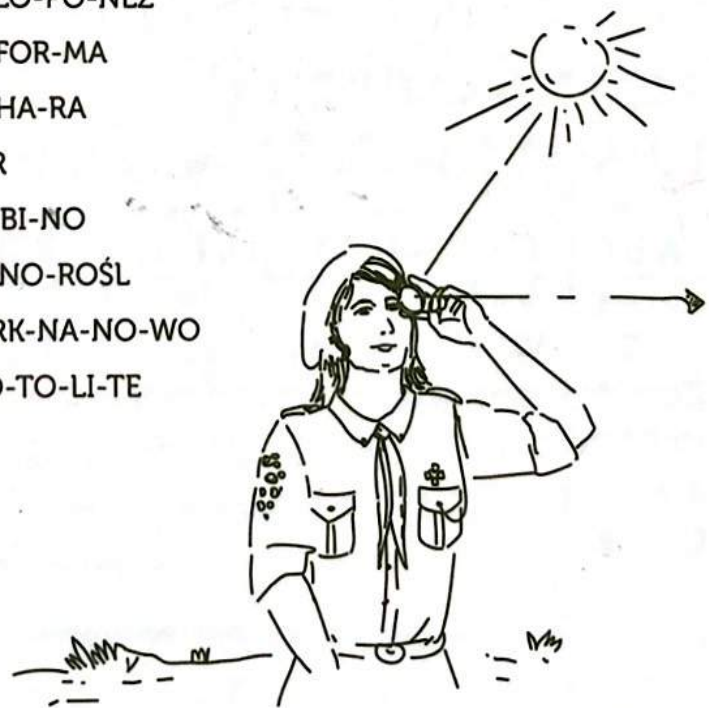
/ – koniec litery

Wiadomość zakodowana alfabetem Morse'a może być też przekazywana za pomocą dźwięków, błysków światła a przy odrobinie wprawy nawet sygnałami dymnymi. Krótki sygnał oznacza kropkę a długi kreskę.

SPOSOBY KOMUNIKACJI

ALFABET MORSE'A WRAZ Z WYRAZAMI DO ZAPAMIĘTANIA

litery	ALFABET MORSE'A	słowa - klucze
A	• —	A-ZOT
B	— • • •	BO-TA-NI-KA
C	— • — •	CO-RAZ-MOC-NIEJ / CO-MI-ZRO-BISZ / CO-CA-CO-LA
D	— • •	DO-LI-NA
E	•	EŁK
F	• • — •	FI-LAN-TRO-PIA
G	— — •	GO-SPO-DA
H	• • • •	HA-LA-BAR-DA
I	• •	I-GŁA
J	• — — —	JED-NO-KON-NO
K	— • —	KO-LA-NO
L	• — • •	LE-O-NI-DAS
M	— —	MO-TOR
N	— •	NO-GA
O	— — —	O-POCZ-NO
P	• — — •	PE-LO-PO-NEZ
R	• — •	RE-FOR-MA
S	• • •	SA-HA-RA
T	—	TOR
U	• • —	UR-BI-NO
W	• — —	WI-NO-ROŚL
Y	— • — —	YORK-NA-NO-WO
Z	— — • •	ZŁO-TO-LI-TE
1	• — — — —	
2	• • — — —	
3	• • • — —	
4	• • • • —	
5	• • • • •	
6	— • • • •	
7	— — • • •	
8	— — — • •	
9	— — — — •	
0	— — — — —	

Lusterko kosmetyczne w rękach harcerki może służyć bezprzewodowej komunikacji w słoneczny dzień.

I

II

III

SPOSOBY KOMUNIKACJI

SZYFR GA-DE-RY-PO-LU-KI

Aby odczytać zakodowaną wiadomość, należy znać hasło szyfrujące. Najczęściej używane hasła to:

- GA-DE-RY-PO-LU-KI
- PO-LI-TY-KA-RE-NU
- KA-CE-MI-NU-TO-WY
- KO-NI-EC-MA-TU-RY

Zaszyfrowanie informacji polega na zamianie danej litery na tę, która stoi z nią w parze. Według hasła GA-DE-RY-PO-LU-KI zamiast litery „A” piszemy „G”, zamiast „D” piszemy „E” itd. Litery, których nie ma w danym hasle, zostawiamy bez zmian.

Wyraz *HARCERSTWO*, zaszyfrowany kodem *PO-LI-TY-KA-RE-NU* zapiszemy jako *HKECRESYWP*.

Można stosować też w jednym komunikacie informacje zaszyfrowane kilkoma szyframi. Pierwsze dwa słowa kodem GA-DE-RY-PO-LU-KI, kolejne dwa KO-NI-EC-MA-TU-RY itp. Można też przyjąć własne słowa szyfrujące, co znacznie utrudni przejście informacji.

SZYFR UŁAMKOWY

Do szyfrowania wiadomości wykorzystujemy poniższy schemat:

A B C D E	F G H I J	K L M N O	P Q R S T	U W X Y Z
1	2	3	4	5

Zaszyfrowane wyrazy zapisujemy w formie ułamka. W liczniku (nad kreską) zapisujemy pozycję danej litery w swojej grupie, a w mianowniku (pod kreską) wpisujemy cyfrę odpowiadającą danej grupie.

Słowo *CZUWAJ* zapiszemy następująco: $\frac{3\ 5\ 1\ 2\ 1\ 5}{1\ 5\ 5\ 5\ 1\ 2}$

Na potrzeby konspiracji można zmodyfikować schemat kodowania i przyjąć zupełnie inny typoszereg:

E D C B A	J I H G F	O N M L K	T S R Q P	Z Y X W U
1	2	3	4	5

SPOSOBY KOMUNIKACJI

SZYFR RAMOWY

Szyfr zwany często „CZEKOLADKA”, wymaga przyjęcia pewnego schematu liter umieszczonych w tabeli. Spotyka się różne kombinacje, zawierające różne zasoby liter dlatego warto ujednoczyć kod w drużynie lub zastępie, żeby nie było pomyłek!

przykład A:

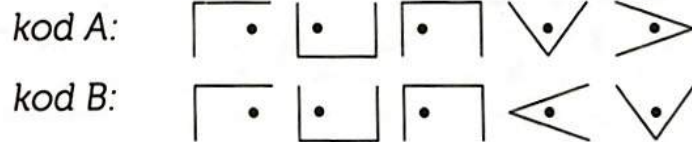
A	B	C	D	E	F	U	Z
G	H	I	J	K	L	T W	
M	N	O	P	R	S	Y	

przykład B:

A	B	C	D	E	F	T	Z
G	H	I	J	K	L	Y U	
M	N	O	P	R	S	W	

Aby zakodować informację należy przekopiować fragment ramki z tabeli i zaznaczyć pozycję litery znajdującej się w tym polu.

Słowo *SCOUT* zakodowane szyframi A i B będzie wyglądało nieco inaczej.

SZYFR ZAMIENNY

Aby odczytać wiadomość zakodowaną tym szyfrem trzeba stworzyć tabelkę z alfabetem:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
M	N	O	P	R	S	T	U	V	W	Y	Z

Wiadomość szyfrujemy przez podstawienie zamiast danej litery, jej odpowiednika z tabeli znajdującej się nad lub pod nią.

Słowo *LILIJKA* zapiszemy jako: *ZVZVWYM*.

Żeby stworzyć swój unikalny sposób szyfrowania, można zamienić kolejność liter alfabetu i dodać do ich szyku dodatkowe litery (np. Q, X). Można też szyfrować ciągi liczb (daty, azymuty i podobne).

1	2	3	4	5
0	9	8	7	6

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
Z	Y	X	W	V	U	T	S	R	Q	P	O	N

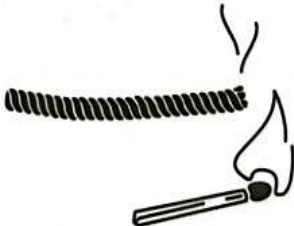

WĘZŁY

LINA

Lina to przedmiot bardzo często wykorzystywany na obozach czy biwakach. Sprawne posługiwanie się węzłami pozwala używać liny w różnych okolicznościach i do różnych celów. Dzięki węzłom możemy łączyć dwie liny ze sobą, łączyć linę z innym przedmiotem, budować urządzenia obozowe bez obawy o nasze bezpieczeństwo. Liny mogą mieć różną średnicę i wytrzymałość. Ważnym parametrem jest tzw. „węzłowatość”, określająca zdolność do zaciskania ciasnych węzłów oraz łatwość manipulacji liną.

ZABEZPIECZENIE KOŃCÓWKI LINY

Rozdzielająca się na końcówce lina obniża jej jakość i w dłuższej perspektywie może się okazać, że lina nie będzie się nadawała do użycia. Inaczej zabezpieczymy linę wykonaną z włókien naturalnych a inaczej z włókien syntetycznych (sztucznych).

RODZAJ LINY	SPOSÓB ZABEZPIECZENIA
<ul style="list-style-type: none"> • LINA NATURALNA Okręcamy końcówkę liny grubą, mocną nicią lub cienkim sznurkiem. 	
<ul style="list-style-type: none"> • LINA SYNTETYCZNA Odcinamy postrzępioną końcówkę liny i topimy jej koniec nad płomieniem zapałki lub zapalniczki. Stopioną końcówkę możemy wyrównać zwilżonymi palcami, uważając by się nie poparzyć 	
<ul style="list-style-type: none"> • ZABEZPIECZENIE SUPŁEM Najprostszym sposobem zabezpieczenia końcówki liny jest zawiązanie ósemki lub półwęzła. Ósemka jest łatwiejsza do rozwiązania niż półwęzeł. 	

SUPŁY

Supły są podstawą wiązania wielu typów węzłów.

PÓŁWĘZEŁ

ÓSEMKA

WĘZŁY RATOWNICZE

Węzły te wykorzystywane są do zabezpieczenia człowieka w trudnych warunkach. Zawiązuje się je zwykle wokół pasa. Węzły ratownicze nie zaciskają się nawet wtedy, gdy lina jest mocno obciążona. Dla zabezpieczenia węzła przed samorozwiązaniem na wolnym końcu liny można zawiązać ósemkę.

RATOWNICZY
(SKRAJNY TATRZAŃSKI)

RATOWNICZY
PODWÓJNY

Węzeł ratowniczy pojedynczy można łatwo zawiązać jedną ręką, trzymając jeden koniec liny, jeśli drugi koniec jest już do czegoś przymocowany.

Przy zawiązywaniu węzła ratowniczego podwójnego powstają dwie pętle, które można wykorzystać jako szelki pociągowe.

NIEZACISKAJĄCE SIĘ KAJDANKI

Do asekuracji można wykorzystywać różnego rodzaju węzły, należy jednak pamiętać by nie stosować węzłów mogących się zacisnąć na częściach ciała człowieka i utrudnić krążenie krwi.

WĘZŁY

PĘTLE

Pętle dzielą się na ruchome, pozwalające na ich zaciskanie oraz nieruchome, które nie zmieniają obwodu ucha po zaciśnięciu węzła.

PODWÓJNA ÓSEMKA
(pętla się nie zaciska)

KLUCZKA RUCHOMA
(pętla się zaciska)

KLUCZKA NIERUCHOMA
(pętla się nie zaciska)

ŁĄCZENIE DWÓCH LIN

Do połączenia ze sobą dwóch lin o zbliżonej grubości możemy wykorzystać np. węzeł prosty lub efektowniejszy węzeł płaski. W przypadku lin o różnych średnicach lepiej użyć tego drugiego i dodatkowo zabezpieczyć wolne końce liny ósemkami,

WĘZEŁ PROSTY

WĘZEŁ PŁASKI

Węzeł płaski i prosty są do siebie podobne, a ich nazwy często używane są zamiennie. Węzeł prosty w symbolu lilijki skautowej częściej nazywany jest płaskim i nie można uznać tego za błąd. Przy wiązaniu tego węzła można jednak popełnić „czeski” błąd i zawiązać węzeł nazywany „babskim”, który ma tylko 40% wytrzymałości węzła prostego.

ŁĄCZENIE LINY Z UCHEM LUB PĘTLĄ

Jeśli chcemy przymocować linę do ucha czy pętli wystającej z jakiegoś przedmiotu, możemy zastosować np. węzeł szotowy lub wyblinkę. Oba te węzły są łatwe w zawiązywaniu i rozwiązywaniu.

SZOTOWY
(tkacki)

WYBLINKA
(ósemka pionierska)

MOCOWANIE LINY DO PNIA LUB GAŁĘZI

Często potrzebujemy zamocować linę do gałęzi, żerdzi czy grubego pręta. Możemy to zrobić za pomocą prusika lub sztyka.

PRUSIK

SZTYK
(węzeł palowy, dwa półszytki)

Węzły wykorzystywane są w żeglarstwie, alpinizmie i przemyśle a ich nazwy często pochodzą od „branżowej” terminologii. Szoty i wyblinki to części takielunku jachtu żaglowego (liny). Nazwa Prusik pochodzi od nazwiska austriackiego alpinisty, który go pierwszy zastosował do autoasekuracji. Węzeł tkacki stosowany jest w przemyśle tekstylnym do łączenia nitek przędzy.

OGNISKO

HARCERSKIE OGNISKO

Żywy płomień to jeden z najważniejszych harcerskich symboli. Przy ognisku odbywają się ważne harcerskie uroczystości, opowiadane są gawędy, śpiewane piosenki przy akompaniamencie gitary. Często do białego rana.

Do rozpalania harcerskiego ogniska należy używać wyłącznie materiałów naturalnych, pochodzących z przyrody.

Zgodnie z harcerską tradycją dobrze przygotowane ognisko powinno dać się rozpaść za pomocą jednej zapałki.

Wytrawni harcerze rozpalają je krzesiwem.

MIEJSCE OGNISKOWE

Wybór miejsca ogniskowego powinien być przemyślany.

Jeśli chcemy rozpaść ognisko w pobliżu lasu, powinniśmy wybrać polanę lub łąkę, na której nie ma drzew. Nad płomieniem także powinna być pusta przestrzeń (tzw. komin). Wybrane miejsce należy oczyścić z patyków i gałęzi, żeby nie dopuścić do rozprzestrzenienia się ognia. Najlepiej jest wytyczyć krąg o średnicy ok. 50 - 150 cm i wykopać małe wgłębienie saperką. Jeśli są w pobliżu kamienie, warto otoczyć nimi krąg.

Można też otoczyć krąg wałem ziemi lub piasku z wykopu. Należy również pamiętać, żeby zawsze mieć pod ręką środki gaśnicze: wiadro z wodą lub piaskiem do szybkiego ugaszenia ognia w razie potrzeby i saperkę do przysypania ogniska piaskiem po jego zakończeniu.

W żarze po zakończonym ognisku można umieścić ziemniaki owinięte w folię aluminiową. Będą doskonałą przekąską dla harcerzy pełniących nocną wartę.

Zgodnie z przepisami przeciwpożarowymi (ustawy i rozporządzenia), nie wolno rozpaść ognisk na terenie lasów, torfowisk i wrzosowisk, poza miejscami do tego wyznaczonymi. Jeśli nie napotkamy takiego wyznaczonego miejsca, musimy zachować odległość 100 m od linii drzew. W praktyce harcerze komunikują się z leśnictwem i ustalają warunki i miejsce palenia ogniska.

WYBÓR DREWNA

Jeśli znajdujemy się w pobliżu zróżnicowanego lasu możemy wybierać odpowiednie gatunki drzew, by efektywnie rozpałcić ognisko i utrzymać płomień. Do palenia wykorzystujemy drewno suche.

DRZEWA IGLASTE

SOSNA • ŚWIERK • JODŁA

Mają tendencję do szybkiego palenia się, są więc dobre do rozpalania ogniska lub podsycania gasnącego płomienia. Ich drewno pali się jasnym płomieniem.

Wysuszone igły to świetna rozpałka.

Szyszki się tłą jak węgiel drzewny i można na nich grillować.

DRZEWA LIŚCIASTE

DAŁB • BUK • GRAB • JESION

Mają twarde, zwarte drewno, więc pali się ono wolniej i dłużej niż gatunków iglastych.

Można je wykorzystać do podtrzymywania dobrze płonącego ognia, lub używać do gotowania na kuchni polowej.

BRZOZA

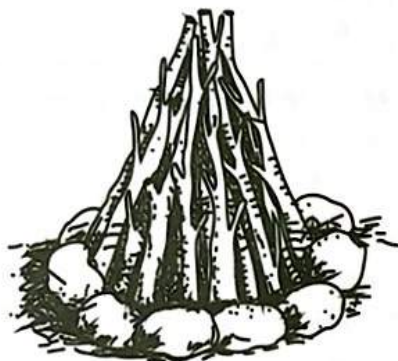
Suche drewno brzozy pali się bardzo dobrze

Kora brzozy to idealna rozpałka. Odchodzi od pnia tworząc cienkie arkusze podobne do papieru. Warto je pozbierać i mieć w plecaku, ponieważ wysuszone palą się tak jak papier.

OGNISKO

BUDOWA OGNISKA

Istnieją różne formy stosów ogniskowych.
Najczęściej stosowane to **STOS** oraz **STUDNIA**:

OGNISKO TYPU STOS

OGNISKO TYPU STUDNIA

W każdym przypadku kluczowa jest kolejność układania poszczególnych elementów stosu. Do przygotowania ogniska potrzebne nam będą:

- **PODPAŁKA**

drobne, łatwopalne elementy roślin, które posłużą jako rozpałka np. suche igliwie, małe patyczki, sucha kora brzozy, sucha trawa, mech lub zasuszone liście.

- **DREWNO NA TRZON OGNISKA**

gruby kij/kotek, który posłuży jako trzon stożka

- **MATERIAŁ NA STOS**

cieńsze i grubsze patyki, którymi będziemy mogli obłożyć stos

BUDUJEMY OGNISKO

Zaczynamy oczywiście od trzonu, na którym oprzemy stos.

Wbijamy lub wkopujemy gruby kij w podłoże, pamiętając by był stabilny.

Wokół trzonu układamy rozpałkę, która może się składać z szyszek, kory brzozy i igliwia. Wokół rozpałki ustawiamy pionowo patyki.

Bliżej trzonu cieńsze, na zewnątrz coraz grubsze. Musimy pamiętać, aby z jednej strony stosu zostawić otwór, czyli tzw. wlot ogniska. Będzie to miejsce, w którym będziemy rozpalać płomień. Otwór powinien znajdować się od strony nawietrznej, czyli tej od której wieje wiatr.

W ogniskach obrzędowych wlot zostawia się tradycyjnie od strony jeziora lub innego zbiornika wodnego, który jest w pobliżu.
To starostowiński zwyczaj symbolizujący połączenie mocy żywiołów.

PODTRZYMYWANIE OGNIA

Już przed rozpaleniem ogniska należy zgromadzić w pobliżu stosu odpowiednią ilość drewna. Zwykle wyznaczany jest tzw. Strażnik Ognia, a w przypadku dużych ognisk może być ich dwóch. Ich zadaniem jest rozpalenie ogniska i podtrzymywanie płomienia na tyle dużego, by dawał odpowiednio dużo światła i ciepła. Strażnik ognia powinien na uboczu przygotowywać drewno o odpowiednich rozmiarach. Jego zadaniem jest także kontrolowanie czy stos się nie przewraca.

KILKA DOBRYCH OGNISKOWYCH RAD

- Harcerze mawiają, że ognisko rozpalone za pomocą papieru to śmietnisko. Sztuką jest rozpalić ognisko za pomocą podpałki znalezionej w lesie, przy użyciu jednej zapałki.
- Do ognia należy dokładać a nie dorzucać. Przyniesione patyki lub kłody należy delikatnie położyć na płomieniu, by nie spowodować rozprysku iskier i żarzących się fragmentów drewna i poparzenia osób skupionych przy ognisku.
- Ogień należy podtrzymywać tylko w takim zakresie, w jakim jest to potrzebne. Zbyt duży płomień może parzyć zgromadzonych wokół niego harcerzy i niepotrzebnie zużywać zbyt duże ilości drewna. Gdy płomień jest silny, można dokładać grubsze patyki i kłody, które rozpalają się wolniej ale płoną dłużej. Jeśli ogień nieco przygasa, warto dołożyć suche igliwie lub cieńsze patyki.
- Przy harcerskim ognisku nie należy wyręczać Strażnika Ognia w czynnościach, jeśli on wyraźnie nie poprosi o pomoc.

TERENOZNAWSTWO

Terenoznawstwo jest sztuką orientacji w terenie. Zalicza się do niego m.in. takie umiejętności jak: korzystanie z map, posługiwanie się kompasem i busolą, wyznaczanie kierunków świata w terenie, wyznaczanie azymutu.

KOMPAS

Kompas to urządzenie nawigacyjne służące do wyznaczania stron świata. Kompas z igłą magnetyczną był stosowany już kilkaset lat temu. Igła magnetyczna kompasu jest osadzona nad okrągłą tarczą z podziałką kątową, na której możemy odczytać kierunek. Jeden koniec igły jest zwykle oznaczony innym kolorem i to on wskazuje północ. Poszczególne kierunki są oznaczone pierwszymi literami angielskich nazw stron świata:

N (north) - północ

E (east) - wschód,

S (south) - południe

W (west) - zachód.

Często oznaczane są też kierunki pośrednie:

NE (northeast) - północny wschód

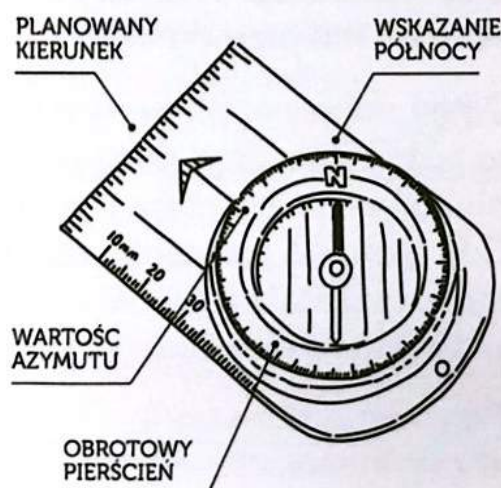
SE (southeast) - południowy wschód

SW (southwest) - południowy zachód

NW (northwest) - północny zachód

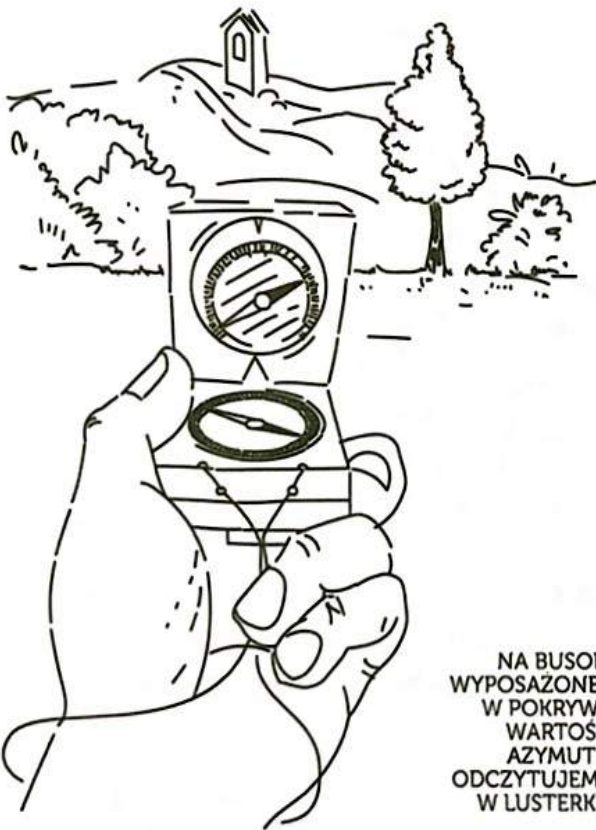
BUSOLA

Busola jest kompasem rozbudowanym o przyrządy ułatwiające wyznaczanie celu i określenie jego położenia względem północy, czyli wskazaniu igły magnetycznej. Najważniejszym z nich jest obrotowy pierścień z podziałką wyrażoną w stopniach. Na niej właśnie odczytujemy **AZYMUT**.

Azymut magnetyczny to kąt zawarty między północą a interesującym nas kierunkiem. Kąt ten wylicza się zgodnie z kierunkiem wskazówek zegara. Wyznaczamy go z punktu, w którym się w danej chwili znajdujemy lub na mapie. Dzięki niemu możemy na początku wędrowki wyznaczyć sobie kierunek, w którym chcemy iść a w trakcie wędrowki kontrolować, czy wciąż trzymamy się założonego kąta.

WYZNACZANIE AZYMUTU W TERENIE

NA BUSOLI
WYPOSAŻONEJ
W POKRYWĘ
WARTOŚĆ
AZYMUTU
ODCZYTUJEMY
W LUSTERKU

- Busolę kładziemy poziomo na dłoni i unosimy na wysokość oczu.
- Element celowniczy (muszkę) naprowadzamy na interesujący nas obiekt albo planowany kierunek marszu.
- Obracamy pierścień busoli tak, aby zaznaczony na niej punkt odpowiadający północy znalazł się naprzeciwko północnego końca igły.
- Azymut odczytujemy z podziałki znajdującej się na obrotowym pierścieniu w miejscu naprzeciwko muszki.

Coraz częściej wykorzystuje się elektroniczne urządzenia wskazujące kierunki świata i pomagające zorientować się w terenie.

Są one dostępne w formie aplikacji do nowoczesnych modeli telefonów, tabletów i wykorzystują czujniki magnetyczne. W odbiornikach GPS źródłem informacji są satelity. Warto jednak zawsze mieć tradycyjną wersję sprzętu nawigacyjnego, niewymagającego zasilania.

Aby kompas poprawnie wskazywał kierunek należy go trzymać poziomo względem podłoża oraz używać na otwartej przestrzeni. Działanie kompasu zaburzają magnesy i przedmioty żelazne lub stalowe znajdujące się w pobliżu. Przewody, w których płynie prąd o dużym natężeniu również generują niepożądane pole magnetyczne.

TERENOZNAWSTWO

WYZNACZANIE STRON ŚWIATA

Jeśli nie mamy pod ręką żadnego urządzenia do nawigacji, możemy spróbować wyznaczyć kierunki świata za pomocą elementów naturalnych.

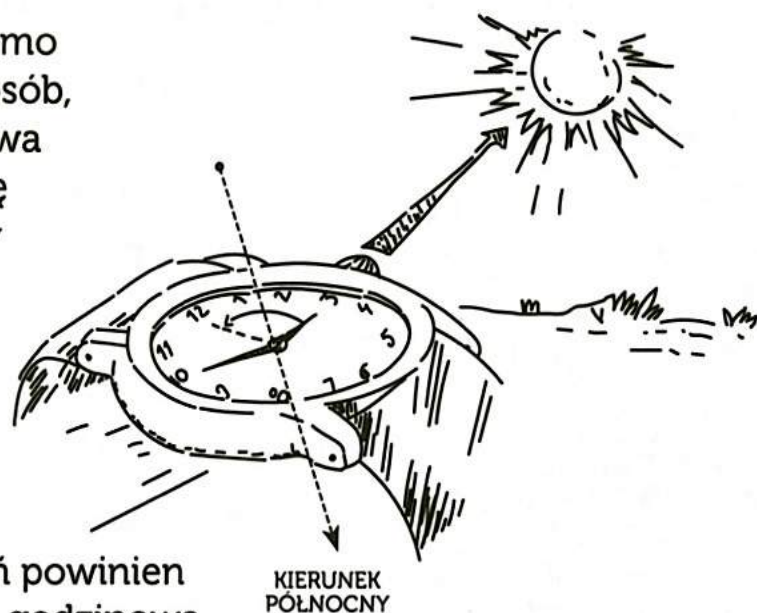
SŁOŃCE

Aby wyznaczyć północ za pomocą obserwacji słońca potrzebujemy wskazówkowego zegarka na rękę z dobrze ustawioną godziną.

Zegarek kładziemy poziomo i obracamy go w taki sposób, aby wskazówka godzinowa była skierowana w stronę słońca. Jeśli nie jesteśmy pewni, czy obróciliśmy zegarek wystarczająco dokładnie, możemy na środku zegarka (prostopadle do tarczy) ustawić cienki patyczek

lub zapałkę. Rzucany cień powinien pokryć się ze wskazówką godzinową.

Kąt powstały między małą wskazówką a punktem oznaczającym godzinę 12:00 należy podzielić na pół. Linia podziału wskazuje kierunek południowy. Kierunek północny będzie więc dokładnie naprzeciwko.

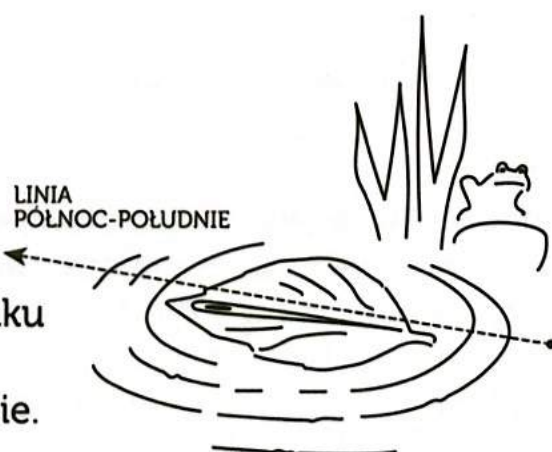

W O D A

Potrzebna będzie kałuża, listek i igła.

Na stojącej wodzie trzeba delikatnie położyć listek tak, żeby się unosił.

Igłę lub szpilkę trzeba namagnesować pocierając ją o ubranie w jednym kierunku i położyć na listku. Pole magnetyczne ziemi ustawi igłę w linii północ - południe.

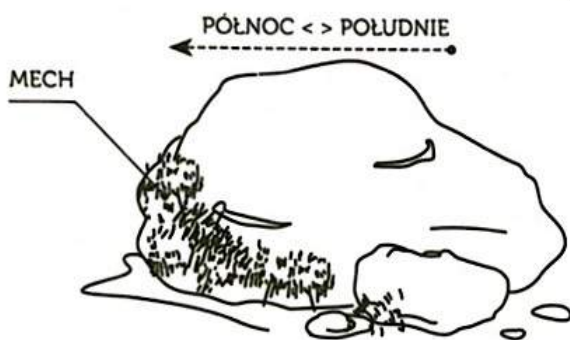
Jeśli w pobliżu nie będzie kałuży, można ją samemu stworzyć z wody lub napoju, który mamy przy sobie. Sposobów jest mnóstwo. Dokładniejsze ustalenie, który kierunek jest północny umożliwi nam obserwacja mchu lub koron drzew.

Jeśli znajdujemy się w środku lasu i chcemy wyznaczyć kierunek, możemy przyglądać się różnym przedmiotom terenowym.

Zmieniają się one w zależności od nasłonecznienia.

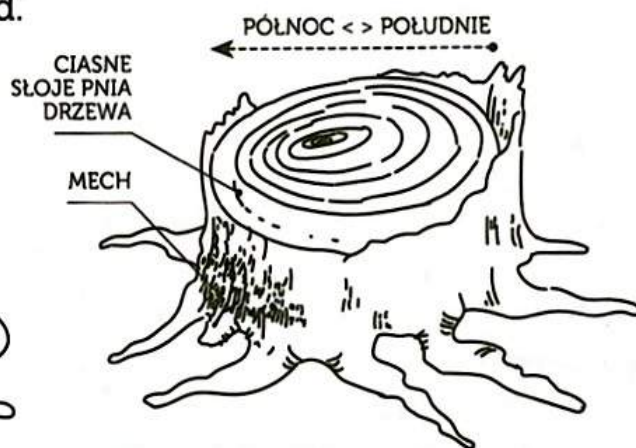
Cechy charakterystyczne dla warunków chłodnych i zacienionych będą wskazywały kierunek północny a te odpowiadające warunkom ciepłym i słonecznym powiedzą nam o kierunku południowym.

Należy jednak pamiętać, że ten sposób orientacji bywa zawodny ponieważ na przedmioty terenowe mają wpływ także inne czynniki atmosferyczne (jak np. wiatr lub nachylenie terenu), które mogą zmieniać ich wygląd.

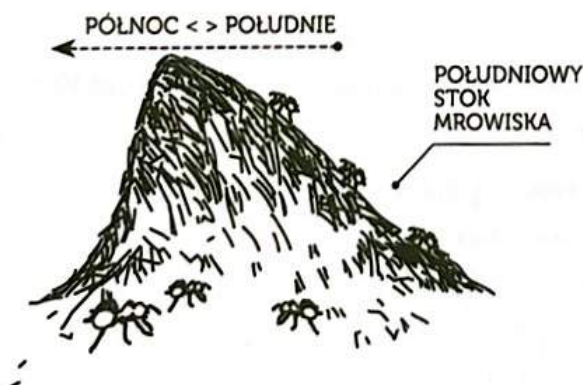
KAMIEŃ LUB DRZEWO

Mech i porosty obrastają zwykle północną stronę głazów i pni.

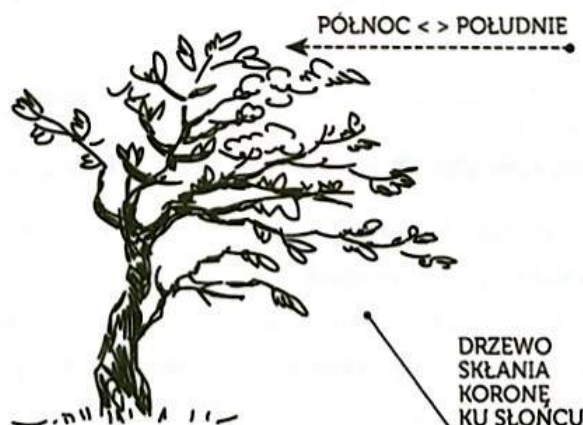
PIEŃ ŚCIĘTEGO DRZEWA

Słoje drzewa są ciaśniejsze od strony północnej.

MROWISKO

Mrówki często budują swoje pałace z południowej strony drzew, która jest bardziej nasłoneczniona. Strona północna mrowiska zwykle jest bardziej stroma.

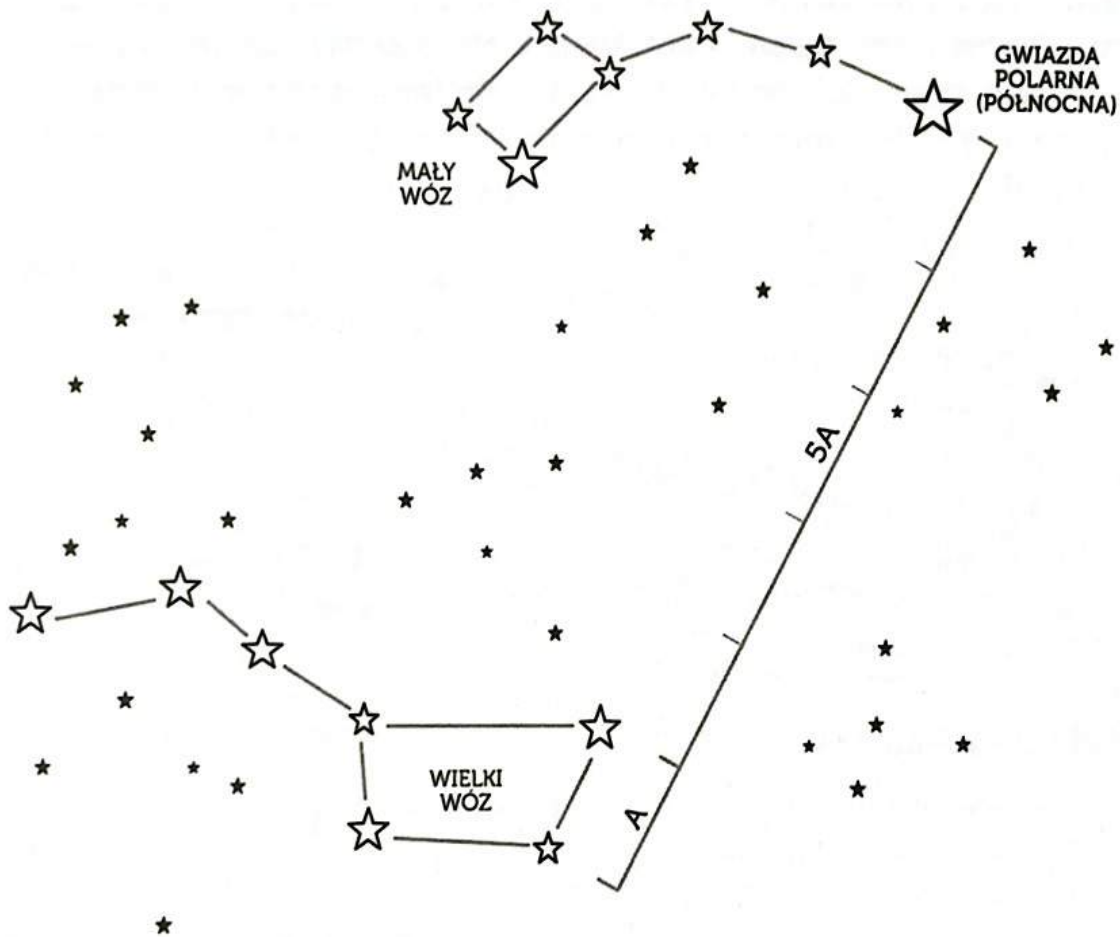
KORONY DRZEW

Na otwartym terenie można zaobserwować, że korona samotnie stojącego drzewa jest wyraźnie bardziej rozwinięta z jednej strony. Prawdopodobnie będzie to strona południowa.

TERENOZNAWSTWO

WYZNACZANIE STRON ŚWIATA W NOCY

W nocy kierunki możemy wyznaczać, patrząc na gwiazdy. Najlepszym nocnym drogowskazem jest **Gwiazda Polarna** (Polaris), nazywana też **Gwiazdą Biegunową** lub **Gwiazdą Północną**, ponieważ zawsze pokazuje kierunek północny.

Gwiazdę Polarną znajdziemy w gwiazdozbiorze **Małej Niedźwiedzicy**, która nazywana jest też **Małym Wozem**.

Aby ułatwić sobie znalezienie gwiazdy, trzeba najpierw poszukać **Wielkiej Niedźwiedzicy**, zwanej także **Wielkim Wozem**.

Gdy już ją zlokalizujemy, musimy sobie wyobrazić linię łączącą dwa tylne koła Wielkiego Wozu (A). Następnie wyobrażamy sobie kontynuację tej linii w górę. Odmierzając 5 długości rozstawu kół Wielkiego Wozu w górę, napotkamy jasną **Gwiazdę Polarną**, która jest jednocześnie ostatnim punktem dyszla Małego Wozu.

Gwiazda Polarna jest jedną z najjaśniejszych gwiazd na niebie i dzięki temu pojawia się na nim jako jedna z pierwszych wieczorem. Niektórzy wierzą, że jeśli pojawieniu Gwiazdy Polarnej towarzyszy jakieś marzenie, to ma ono większe szanse spełnienia. Dowodów jednak brak.

Dobra pogoda jest niekiedy kluczowym czynnikiem decydującym o powodzeniu wyprawy lub biesiady przy ognisku. W warunkach polowych, na obozach i podczas wędrówek, trudno monitorować ciśnienie atmosferyczne i wilgotność powietrza ale istnieją również „góralskie” sposoby na przewidywanie pogody. Metody te polegają na obserwacji zjawisk będących następstwem zmian ciśnienia, wilgotności powietrza i kierunku wiatru. Na te czynniki reaguje przyroda, ptaki i ryby. Miej oczy otwarte!

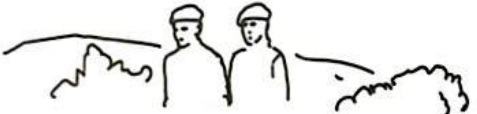

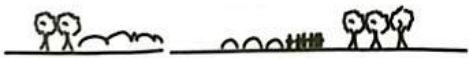
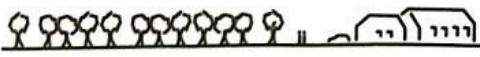
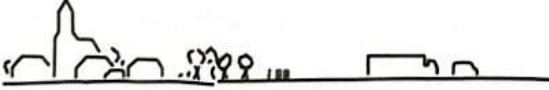

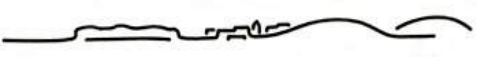
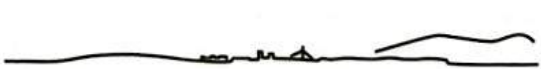
ZJAWISKA ZWIASTUJĄCE NADEJŚCIE DOBREJ POGODY	ZJAWISKA ZAPOWIADAJĄCE POGORSZENIE POGODY
wysoko latające owady i łowiące je jaskółki	rzucające się w jeziorze ryby i żaby wypelzające ze stawów
nasilone prace mrówek wokół swoich siedzib i roje małych muszek wieczorem	wspinające się na gałęzie ślimaki i ataki komarów wieczorem
nasilający się w ciągu dnia wiatr, który wieczorem cichnie (żeglarska flauta)	nasilenie wiatru wieczorem, utrzymujące się przez noc
pierzaste obłoki nadciągające ze wschodu o poranku i znikające do południa	niebo zaciągnięte warstwą szarych chmur i nieostre, zamglone słońce
obfita i chłodna rosa rano i wieczorem, czasem zmętnione rano powietrze	brak zjawiska rosy rano i wieczorem
duża różnica temperatur dnia i nocy, odczuwalna rano i wieczorem	zrównanie temperatur dnia i nocy
zorze w delikatnych kolorach błękitu i jasnych odcieni pomarańcza	ciemnoczerwone zorze przeplatane ciemnymi pasmami chmur
wyraźny i ostry księżyc dający cienie w lesie	łuny widoczne wokół księżyca lub brak księżyca na niebie
wyraźnie widoczny zachód pomarańczowożółtego słońca za horyzont	chmury warstwowe przysłaniające całkowicie słońce przed zachodem

TERENOZNAWSTWO

SPOSOBY OKREŚLANIA ODLEGŁOŚCI W DZIEN

Na otwartym terenie można, przy odrobinie wprawy, określić odległość do danego punktu na podstawie obserwacji charakterystycznych przedmiotów. Im większa odległość, tym mniej szczegółów będzie rozpoznanych przez oko człowieka.

	DYSTANS	ROZRÓŻNIALNE SZCZEGÓŁY
	50 m	<ul style="list-style-type: none"> • usta i oczy człowieka • pojedyncze kępy krzaków • kolorowe kwiaty
	100 m	<ul style="list-style-type: none"> • wyraźna sylwetka człowieka • linia oczu i nakrycie głowy • zarysy krzaków
	250 m	<ul style="list-style-type: none"> • drzwi i okna budynków • dorośli, dzieci, gestykulacja • większe zwierzęta domowe
	500 m	<ul style="list-style-type: none"> • pojedyncze namioty • ludzie i ich postawy
	750 m	<ul style="list-style-type: none"> • szczegóły terenu • wyraźne sylwetki drzew • sylwetki pojedynczych ludzi
	1 km	<ul style="list-style-type: none"> • ledwo widoczne sylwetki ludzi • wyraźne zarysy budynków • pojedyncze samochody
	1,5 km	<ul style="list-style-type: none"> • grupy ludzi i pojazdy w ruchu • grupy zabudowań • oddzielne drzewa
	2 km	<ul style="list-style-type: none"> • pojedyncze sylwetki drzew • bryły budynków
	5 km	<ul style="list-style-type: none"> • wysokie drzewa • wieże i kominy fabryczne
	7.5 km	<ul style="list-style-type: none"> • linia lasu • grupy budynków • pojedyncze góry
	10 km	<ul style="list-style-type: none"> • płaska linia horyzontu • wysokie budynki i kominy • zarysy masywów górskich

SPOSOBY OKREŚLANIA ODLEGŁOŚCI W NOCY

Po zapadnięciu zmroku trudniej jest określić odległość wzrokowo ale istnieją alternatywne metody. Bacznie nasłuchując odgłosów można zorientować się jak daleko od nas znajduje się grupa ludzi, droga lub obiekt terenowy. To szczególnie przydatne podczas podchodów.

—>> O zasadach harcerskich podchodów przeczytaj na str. 65.

DYSTANS	ROZRÓŻNIALNE SZCZEGÓŁY
25 m	<ul style="list-style-type: none"> • wyraźnie rozpoznawalne słowa rozmowy • dźwięki wydawane przez telefon komórkowy • kroki na twardym gruncie oraz w lesie
50 m	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy na granicy rozpoznawalności • chrząknięcia i odgłosy używania narzędzi • trzask łamanych pod nogami gałązek
100 m	<ul style="list-style-type: none"> • niewyraźne rozmowy, kaszel • wbijanie gwoździ w drewno
200 m	<ul style="list-style-type: none"> • wybuchy śmiechu, wydawane komendy • brzęk metalowych przedmiotów: łopat i menażek • praca narzędzi mechanicznych
300 m	<ul style="list-style-type: none"> • kroki przemarszu kolumny po drodze utwardzonej • głośny śpiew przy ognisku
500 m	<ul style="list-style-type: none"> • rąbanie i piłowanie drewna w lesie • szum samochodu jadącego po drodze szutrowej
750 m	<ul style="list-style-type: none"> • odgłosy pracy robotników leśnych: ścinka i zwózka drzew • głośny klakson samochodu
1 km	<ul style="list-style-type: none"> • szum opon samochodów jadących szybko po szosie • odgłosy kościelnych dzwonów
3 km	<ul style="list-style-type: none"> • odgłosy nagłośnienia imprezy masowej • szybki przejazd pociągu • sygnał dźwiękowy pociągu

Należy brać pod uwagę, że do dokonywania nasłuchów niezbędna jest względna cisza. W obecności szumiącego wodospadu trudno będzie rozpoznać wypowiedziane w dali słowa i usłyszeć odgłosy samochodu. Jednak i takie okoliczności mogą być korzystne np. podczas podchodów ponieważ nas także nie będzie słychać.

TERENOZNAWSTWO

PRĘDKOŚĆ MARSZU

Do określenia czasu trwania marszu trzeba znać przybliżone prędkości piechura i czasy pokonywania odległości.

Pomoże to zaplanować optymalne odcinki do przejścia.

Przy planowaniu trasy należy pamiętać, że dłuższy dystans wymusi kilka przerw na odpoczynek czy uzupełnienie kalorii. Można przyjąć że do każdego 2 h drogi należy dodać 15-30 minut odpoczynku.

PRĘDKOŚĆ MARSZU	DYSTANS PRZEBYTY PRZEZ 1 h (km/h)	CZAS PRZEJŚCIA 1 km
wolne tempo marszu w terenie górzystym	4 km	15 min.
normalne tempo marszu na płaskim terenie	6 km	12 min.
szybkie tempo marszu w łatwym terenie	7 km	9 min.
szybkie tempo marszobiegu (krok skautowy)	8 km	8 min.
bieg	12 km	6 min.

DYSTANSE DO PRZEJŚCIA

Dystans, który może przejść grupa piechurów zależy od bardzo wielu czynników.

- **Możliwości kondycyjne uczestników** są jednym z ważniejszych kryteriów. Najlepszym konsultantem będzie tu Zastępowy, który zna najlepiej swoich podopiecznych.
- **Ukształtowanie i rodzaj terenu** to także ważny aspekt planowania długości trasy. Po utwardzonych drogach idzie się wygodniej i szybciej niż po piaszczystych szlakach leśnych. Tereny podmokłe oraz przeprawy przez strumienie także spowalniają marsz. Najbardziej wymagające są tereny górskie. Tu najlepiej oprzeć się o czasy przejścia poszczególnych odcinków podawane na mapach turystycznych przy opisach szlaków turystycznych.
- **Wielkość ekwipunku** to trzeci istotny parametr. Z małym plecakiem dziennym łatwiej maszerować niż z pełnym ekwipunkiem na obozie wędrownym. Niemalże znaczenie ma tu także dobór typu plecaka.

Przy planowaniu trasy wędrówki należy uwzględnić długość dnia o danej porze roku. Zimą dni są znacznie krótsze niż latem. Wynika to z faktu, że słońce zimą wschodzi na niższą wysokość. Podane w tabeli wartości są uśrednione dla centralnej Polski.

MIESIĄC	ŚREDNIA DŁUGOŚĆ DNIA	WSCHÓD I ZACHÓD SŁOŃCA	POŁOŻENIE SŁOŃCA W POŁUDNIE
styczeń	8.5 h	7.30 - 16.00	17°
luty	9.5 h	6.30 - 17.00	25°
marzec	12 h	5.30 - 17.30	36°
kwiecień	14 h	5.30 - 19.30	48°
maj	15,5 h	5.00 - 20.30	57°
czerwiec	16,5 h	4.30 - 20.00	61°
lipiec	15,5 h	5.00 - 20.30	59°
sierpień	14,5 h	5.30 - 20.00	52°
wrzesień	13 h	6.00 - 19.00	41°
październik	11 h	6.30 - 17.30	30°
listopad	9 h	7.00 - 16.00	20°
grudzień	7 h	7.30 - 15.30	15°

- Najkrótszy dzień w roku przypada 21 grudnia i jest nazywany przesileniem zimowym. Na północy kraju trwa on niewiele ponad 7 h, a na południu równe 8 h.
- Najdłuższy dzień to przesilenie letnie. Przypada ono 21 czerwca a różnica między długością dnia w południowej i północnej części kraju wynosi nieco ponad 1 h.

Średnie różnice pomiędzy długością dnia na północy i południu kraju są mniejsze niż 1 h, a więc praktycznie pomijalne. Warto jednak pamiętać o nich przy planowaniu trudniejszych marszów przeprawowych oraz wypraw górskich, gdzie zapadnięcie ciemności znacznie pogarsza warunki drogi.

TERENOZNAWSTWO

JAK SIĘ NIE ZGUBIĆ?

Aby nie zgubić się podczas wędrowki w terenie warto się wcześniej przygotować i wziąć pod uwagę kilka wskazówek. Podczas wędrowki koniecznie trzeba mieć ze sobą aktualną mapę terenu (im dokładniejsza - tym lepiej) oraz kompas lub busolę.

PLANOWANIE TRASY

Całą trasę najlepiej jest zaplanować jeszcze przed wyruszeniem w drogę i skonsultować z uczestnikami, żeby wiedzieli czego mogą się spodziewać. W nieznanym terenie nie warto ruszać późnym popołudniem lub w nocy. Ciemność znacznie utrudnia nawigację. Nawet jeśli wyruszasz na wędrowkę w ciągu dnia, warto zabrać ze sobą latarkę lub czołówkę, na wypadek zapadnięcia zmroku.

MIEJSCA CHARAKTERYSTYCZNE

Podczas wędrowki można zaznaczać na mapie charakterystyczne punkty, które mijamy, a które nie zostały na nią naniesione w druku. Kominy, wieże, tablice, pomniki, charakterystyczne samotne drzewa czy głazy będą widoczne nawet w nocy. Dzięki temu łatwiej będzie wrócić do danego punktu.

W GÓRACH

Podczas wędrowek górskich ważne jest zaplanowanie trasy z uwzględnieniem odpowiednio dużego zapasu czasu. Na zalesionych terenach górskich łatwo pomylić drogę i zejść z nieodpowiedniej strony góry. Powrót pod górę może być męczący i potrwa dłużej niż zejście. Warto też uwzględnić zmienne warunki pogodowe.

KEEP CALM

Hasło „KEEP CALM and CARRY ON” zostało wydrukowane na plakatach na zlecenie rządu brytyjskiego po wybuchu wojny w 1939 r. W razie niepowodzenia w terenie ty także zachowaj spokój i postaraj się znaleźć najbardziej racjonalne wyjście z sytuacji. Może trzeba wrócić inną drogą lub zaimprovizować miejsce noclegowe.

Jeśli nie masz pewności, w którym miejscu się znajdujesz, nie wahaj się zapytać o to spotkanych osób. Dobrymi punktami odniesienia są także tory kolejowe lub linie energetyczne i telefoniczne spotkane w lesie. Jeśli się zgubisz, obiekty te zawsze doprowadzą do cywilizacji, choćby była nią samotna leśniczówka.

TERENOZNAWSTWO

ZNAKI PATROLOWE

W terenowych grach harcerze wykorzystują często ZNAKI PATROLOWE, które wskazują drogę lub udzielają innych informacji patrolom. Jest ich naprawdę sporo, ale warto znać te najważniejsze.

	IDŹ W TĘ STRONĘ		IDŹ OSTROŻNIE		SPOTKAJMY SIĘ TU ZA 1 GODZINĘ
	IDŹ SZYBKO		NIE IDŹ TĘDY		SPOTKAJMY SIĘ TU ZA 2 GODZINY
	BIEGNIJ		POSZUKAJ INNEJ DRÓGI		BRÓD - WODA DO PRZEJŚCIA
	WRACAJ		LIST WIADOMOŚĆ		WODA NIE DO PRZEJŚCIA
	WRACAJ SZYBKO		LIST 7 KROKÓW		SPOTKAJMY SIĘ W NAJBLIŻSZYM DOMU
	WRACAJ BIEGIEM		PODZIELILIŚMY SIĘ		WRACAM DO OBOZU
	OBÓZ W TYM KIERUNKU		SZUKAJ		TU SĄ NIEPRZYJACIELE
	ZATRZYMAJ SIĘ TUTAJ		TA DROGA JEST ZŁA		TU JEST ZYWNÓŚĆ
	CZEKAJ 5 MINUT		CZEKAJ 15 MINUT		CZEKAJ 30 MINUT (czasy z kilku znaków się sumują)
	CZEKAJ 10 MINUT		CZEKAJ 20 MINUT		

Znaki patrolowe można rysować ołówkiem na karteczkach lub korze brzozy, kredą na przedmiotach terenowych lub układać ich kształty na ziemi z kamyków i patyków.

OBÓZ W TYM KIERUNKU

ZATRZYMAJ SIĘ TUTAJ

CZEKAJ 15 MINUT

POSZUKAJ INNEJ DRÓGI

M A P Y

TYPY MAP

Istnieje wiele rodzajów map ale podczas wędrówek terenowych posługujemy się zwykle dwoma typami: **topograficzną** lub **turystyczną**. Mapy te różnią się od siebie prezentowanymi na nich treściami.

Na mapie topograficznej istotniejsze są elementy ukształtowania terenu, czyli poziomice i przebiegi dróg oraz budynki, kominy, wieże, często też linie energetyczne i maszty telefonii, które są pomocne w orientacji.

Na mapie turystycznej nie znajdziemy oznakowania kominów, ale będą opisane szlaki turystyczne i ciekawostki warte odwiedzenia, takie jak fortyfikacje, jaskinie, parki krajobrazowe czy punkty widokowe.

Na każdej z nich znajdziemy drogi, ścieżki, linie kolejowe oraz ważne punkty orientacyjne takie jak kościoły, szczyty lub mosty.

O B J A Ś N I E N I A N A M A P I E

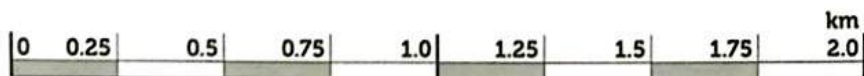
Każda mapa ma określoną **SKALĘ** i **LEGENDE**, czyli wykaz piktogramów (symboli) użytych na mapie wraz z objaśnieniami oraz przykład odległości na mapie w postaci przymiaru.

LEGENDA

	warstwice (co 20m)		droga wojewódzka	droga krajowa	kościół kaplica kapliczka krzyż
	granica -parku narodowego -rezerwatu -otuliny parku		droga gminna	inna droga	wieża zamek ruina zamku inny zabytek
	skarpa		droga gruntowa	zakaz wjazdu droga leśna	pole biwakowe schronisko agroturystyka leśniczówka
	strumień		ścieżka	ścieżka kładka	punkt widokowy szczyt przełęcz
	rzeka		linia kolejowa stacja	tunel	formacja skalna jaskinia kamieniołom - czynny - nieczynny
	wodospad		znakowane szlaki turystyczne	odcinki i czasy przejścia	
	zbiornik wodny				
	mokradła				

skala 1:25 000

- Poszczególnym grupom obiektów zaznaczonych na mapach przypisane są różne kolory:
- **niebieski:** jeziora, rzeki i strumienie, tereny podmokłe;
 - **zielony:** lasy, rezerwaty i parki narodowe;
 - **czarny lub brązowy:** nazwy geograficzne i warstwice (poziomice).

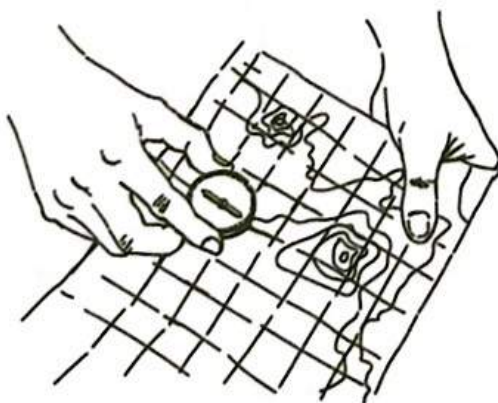
ORIENTOWANIE MAPY

Orientowanie mapy polega na takim jej ustawieniu aby kierunki na niej odpowiadały kierunkom w terenie. Trzeba pamiętać że góra mapy z zasady wskazuje kierunek północny, ale występują mapy w układzie południkowym (szczególnie górskie).

Mapę można zorientować na dwa sposoby.

ORIENTOWANIE WZROKOWE

Wyznacz sobie jeden charakterystyczny obiekt w terenie, który jest też wyraźnie zaznaczony na mapie. Najlepiej, gdyby był to obiekt podłużny, np. droga lub rzeka. Następnie, trzymając mapę poziomo, postaraj się obrócić ją tak, aby ustawienie tego elementu na mapie odpowiadało jego ułożeniu w rzeczywistości. Uważaj, żeby nie ustawić mapy dokładnie odwrotnie, zwróć uwagę, w którą stronę zakręca rzeka lub droga.

ORIENTOWANIE ZA POMOCĄ
KOMPASU LUB BUSOLI

Ułóż mapę poziomo i przyłóż do niej kompas/busolę. Następnie, nie ruszając kompasem, obracaj pod nim mapę w taki sposób, aby igła magnetyczna była równoległa do bocznej (wschodniej lub zachodniej) ramki mapy.

Wyrazy ORIENTACJA I ORIENTOWAĆ pochodzą od słowa orient czyli wschód. W średniowieczu orientowano kościoły budując je tak, by prezbiterium było skierowane na wschód. Dziś orientujemy mapy a wyraz „orientacja” ma jeszcze kilka innych znaczeń.

M A P Y

Z ANIM KUPISZ MAPĘ

Od dobrej mapy może zależeć powodzenie wędrowki. Przed zakupem mapy warto do niej zajrzeć i ocenić jej czytelność oraz ilość odwzorowanych punktów terenowych.

• AKTUALNOŚĆ

Starajmy się kupić mapę w jak najnowszym wydaniu. Może okazać się, że w miejscu naszej wędrowki powstaje właśnie nowa trasa ekspresowa lub też wytyczono inny przebieg szlaku turystycznego.

• SKALA

Do wędrowki pieszej najlepsze będą mapy w skali 1:10000 - 1:50000. Będzie na nich zaznaczone sporo szczegółów pozwalających się orientować i śledzić postęp trasy.

• ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA

Należy stwierdzić, czy na mapie zaznaczono drobniejsze detale terenu jak: ścieżki piesze, samotne głązy i skałki, sztolnie i tereny podmokłe.

• SZLAKI

Na mapach turystycznych znajdziemy zaznaczone szlaki piesze ale mogą być tam także szlaki rowerowe lub konne.

Mogą one pomóc w orientacji w terenie.

• KOLORY

Zbyt jaskrawe barwy wypełnień obszarów mogą zakłócać czytelność cienkich linii warstwic i symboli z legendy, szczególnie po zapadnięciu zmroku. Linie dróg i warstwic powinny być za to kontrastowe.

• WODOODPORNOŚĆ I TRWAŁOŚĆ

Mapy standardowo wydawane są na papierze, który nie jest zbyt wytrzymały na wielokrotne składanie i rozkładanie oraz zamoczenie. Coraz częściej można spotkać ich zamienniki w formie zalaminowanej. Są one sztywniejsze i odporne na wielokrotne składanie oraz zroszenie. Trzecim, najbardziej komfortowym rozwiązaniem są mapy na syntetycznym papierze wodoodpornym. Są miękkie jak papierowe ale odporne na zamoczenie i uszkodzenia. W takim standardzie wydawane są mapy szlaków kajakowych, które są rodzajem map turystycznych.

Możemy wykazać się także pomysłowością i wodoodpornej mapy użyć jako płachty przykrywającej plecak podczas deszczu albo też wykonać z niej prowizoryczne nakrycie głowy.

URZĄDZENIA GPS

GLOBAL POSITIONING SYSTEM (GPS) to jeden z systemów nawigacji satelitarnej, który obejmuje swoim zasięgiem całą kulę ziemską. Urządzenia wyposażone w odbiorniki sygnału GPS mają za zadanie dostarczać informację o położeniu, służą więc do nawigacji w terenie.

Podstawową funkcją takiego urządzenia jest podawanie współrzędnych określających miejsce, w którym znajdujemy się w danej chwili. Współrzędne te, nazywane współrzędnymi geograficznymi, określają szerokość i długość geograficzną i są mierzone w stopniach, minutach i sekundach kątowych. Na przykład główny wierzchołek Giewontu w Tatrach ma współrzędne geograficzne 49°15'03.5"N 19°55'59.0"E. Oznacza to, że leży ponad 49 stopni na północ (N) od równika oraz prawie 20 stopni na wschód (E) od południka 0°.

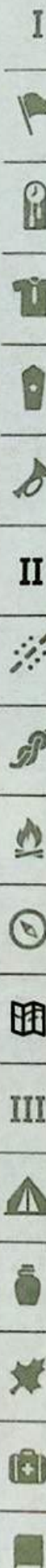
- Jeden stopień (°) to 60 minut (')
- Jedna minuta to 60 sekund (").

Odbiorniki GPS potrafią podawać pozycje z dokładnością do kilku metrów, dlatego za ich pomocą łatwo zlokalizujemy swoje położenie na mapie. Znając współrzędne miejsca, do którego chcemy trafić, łatwo je odnajdziemy, ponieważ nawet proste urządzenia mają wbudowaną funkcję azymutu.

Niektóre urządzenia GPS wyświetlają też mapę z zaznaczoną przebytą trasą lub pozwalają na zaplanowanie takiej trasy. Na takiej zasadzie działają nawigacje samochodowe i morskie oraz cały szereg urządzeń przeznaczonych dla turystów pieszych i cyklistów.

Odrębną grupą są urządzenia, które pokazują położenie na mapie topograficznej wgranej i skalibrowanej przez użytkownika. Można wgrać do ich pamięci zeskanowaną mapę wojskową o dużej dokładności, jakiej próżno szukać w urządzeniach popularnych. Na mapach wojskowych zaznaczone są np. ogrodzenia posesji i tereny podmokłe, czyli przeszkody dla piechura. Zaznaczone na takich mapach kominy, wieże kościołów, linie energetyczne i ścieżki pozwalają na doskonałą orientację w przestrzeni.

Odbiorniki GPS warto wykorzystywać podczas harcerskich gier terenowych. Przydatne będą też podczas biwaków czy wędrowek. Należy jednak pamiętać, że są to urządzenia zasilane energią elektryczną, o którą trudno w środku lasu i zabierać zawsze zapasowe baterie, akumulatory lub powerbank.

BIWAKI I OBOZY

CO HARCERZE LUBIĄ NAJBARDZIEJ?

Harcerstwo jest sztuką radzenia sobie w niecodziennych sytuacjach. Większość zajęć odbywa się na otwartym terenie. Młodzi ludzie muszą być samodzielni i zaradni a takie umiejętności można nabywać podczas niezliczonych wyjazdów organizowanych przez zastęp, drużynę lub hufiec.

BIWAKI I WĘDRÓWKI

Biwaki i wędrowki organizowane są w niewielkich grupach. Zwykle na biwak udaje się jeden zastęp. Taki wyjazd trwa 2-3 dni, czyli zazwyczaj wystarczy weekend. Na biwak zabiera się tylko niezbędne rzeczy i lekkie namioty, żeby mieć jak najmniejsze obciążenie.

OBOZY STAŁE

Obozy stałe to zgrupowania organizowane przez drużynę, szczerp, hufiec lub chorągiew. W zależności od tego może na nich znaleźć się od kilkudziesięciu do kilkuset harcerek i harcerzy. Obóz stały trwa przeważnie od 2 do 4 tygodni i jest zorganizowany na terenie leśnym, w porozumieniu z odpowiednimi służbami, na specjalnych warunkach. Uczestnicy obozów mieszkają zwykle w namiotach wieloosobowych a wszelkie udogodnienia jakimi dysponują w tym czasie wykonują sami. Budowane są prycze, ogrodzenie i brama obozu, organizowana jest obozowa kuchnia i sanitariaty. Podczas obozu odbywają się gry terenowe, rajdy i biegi na sprawności harcerskie. Niektóre zajęcia odbywają się nocą. Obóz stały jest swego rodzaju szkołą przetrwania ale pozostawia niezapomniane wrażenia.

Każda drużyna przynajmniej raz w roku organizuje taki obóz sama lub uczestniczy w obozie zorganizowanym przez hufiec lub chorągiew.

—>> O obozowych zwyczajach przeczytaj na str. 62-65.

OBOZY WĘDROWNE

Obozy wędrowne to wyzwanie innego rodzaju. Nie ma stałego miejsca zamieszkania a więc ekwipunek musi być odpowiednio lekki i łatwy do pakowania. Niezwykle ważny jest tu wygodny plecak, z którym praktycznie się nie rozstajemy podczas wędrowki. Na obóz wędrowny zabieramy lekkie i małe namioty, które codziennie rozbijamy w innym miejscu. Trasa wędrowki zwykle przebiega z dala od ludzkich siedzib, często w terenach górskich i w parkach narodowych. Miejsca biwakowania należy więc ustalać z lokalnymi jednostkami administracyjnymi.

CO WZIAĆ NA WYJAZD?

Lista rzeczy do zabrania na biwak, wędrowkę lub obóz jest bardzo istotna i najlepiej zacząć ją tworzyć na długo przed wyjazdem. Pozwoli to sprawdzić, jakich rzeczy nam brakuje i je zdobyć. Rzeczy do zabrania warto podzielić na kilka grup tematycznych. Będzie łatwiej je sortować i sprawdzać kompletność ekwipunku.

LISTA RZECZY NA WYJAZD

Przykładowa lista rzeczy do zabrania na biwak, wędrowkę lub obóz:

• UBRANIA

- długie spodnie
- krótkie spodnie lub spódniczka
- koszulki, bluzy, swetry
- kurtka przeciwdeszczowa/zimowa
- bielizna, strój kąpielowy
- mundur

• BUTY

- buty do wędrowki
- lekkie obuwie sportowe
- sandały lub klapki

• OCHRONA GŁOWY I OCZU

- czapka lub chustka
- okulary przeciwsłoneczne

• NA NOC

- namiot, śpiwór, poduszka
- karimata, mata samopompująca lub materac dmuchany

• HIGIENA

- ręcznik
- kosmetyki (szampon, mydło, pasta i szczoteczka do zębów, szczotka do włosów, krem)

• SPRZĘT NAWIGACYJNY

- kompas, busola
- turystyczny odbiornik GPS
- zapas baterii lub powerbank

• OŚWIETLENIE

- czołówka i latarka ręczna
- zapasowe baterie

• WYCIECZKI DZIENNE

- mały plecak lub torba na krótsze wycieczki

• ŁĄCZNOŚĆ

- telefon komórkowy
- ładowarka

• POSIŁKI

- menażka, kubek, niezbędnik lub sztućce,
- nóż lub scyzoryk, ściereczka

• ŻYWNOŚĆ

- jedzenie i picie na drogę (w pojemnikach zapewniających szczelne zamknięcie)

• PIERWSZA POMOC

- plastry, woda utleniona, bandaże
- środek przeciwko owadom
- maść na ukąszenia
- krem z filtrem UV

• DOKUMENTY I PIENIĄDZE

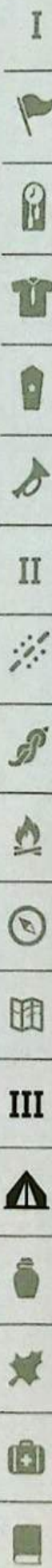
- portfel (pieniądze, dokumenty, legitymacja szkolna itp.)

• PRZYDATNE

- śpiewnik, poradnik harcerski
- notes i długopis
- nitka i igła
- zapałki

• ZDROWIE

- lekarstwa*, inhalatory na uczulenia* itp. (*przyjmowanie wg zalecenia lekarza)

BIWAKI, WĘDRÓWKI I OBOZY

ORGANIZACJA OBOZU STAŁEGO

Letni obóz stały to wyjazd, na który czeka się przez cały rok. To właśnie na obozie można przeżyć najwspanialsze przygody, nauczyć się najwięcej, wziąć udział w ciekawych zajęciach i zmierzyć się ze swoimi słabościami. Dowiedz się, co Cię czeka na obozie.

PIONIERKA/KWATERKA

Początkowy etap obozu, trwający ok. 3-5 dni, w którym trzeba przygotować swój podobóz. To czas na rozstawienie namiotów, zbudowanie urządzeń obozowych. Należą do nich łóżka nazywane pryczami, półki nazywane kombajnami lub etażerkami, wykopanie i przygotowanie latryny czy obozowej kuchni, w której będą szykowane posiłki. Ważną rzeczą jest też wykonanie niepowtarzalnego zdobnictwa podobozu.

Po zakończeniu obozu trzeba wszystkie budowle rozebrać i pozostawić teren w jak największym porządku. Ten etap obozu nazywany jest depionierką lub repionierką.

OTWARCIE I ZAMKNIĘCIE OBOZU

Kiedy obóz jest już gotowy do rozpoczęcia pracy w normalnym trybie (skończyła się pionierka), następuje jego uroczyste otwarcie. Może mieć ono charakter apelu w mundurach albo obrzędowej uroczystości w strojach związanych z konwencją danego obozu (np. w strojach piratów czy Indian). Na otwarciu pojawiają się zwykle goście z innych podobozów i z kadry zgrupowania. Podobnie wygląda zakończenie obozu, po którym zaczyna się depionierka.

ZWIAD TERENOWY

Często na początku obozu, po jego otwarciu, odbywa się zwiad terenowy. Jego celem jest poznanie najbliższej okolicy i wykrycie obozów sąsiadujących. Podobóz, podzielony zwykle na patrole dostaje od kadry różne zadania, dzięki którym wykaże że zaznajomił się z otaczającymi obóz terenami. Jeśli zwiad wykrył w pobliżu obecność innych obozów, można zorganizować najbardziej emocjonujące z harcerskich zajęć - PODCHODY.

→ O podchodach i ich konsekwencjach na str. 65.

BIWAKI, WĘDRÓWKI I OBOZY

CEREMONIAŁY OBOZOWE

POWITANIE I POŻEGNANIE DNIA

Powitanie i pożegnanie dnia to rytuał, który pozwala całemu podobozowi powiedzieć sobie wspólnie „dzień dobry” lub „dobranoc”. Tuż po pobudce lub tuż przed pójściem spać harcerze zbierają się na swoim placu apelowym, splatają krąg i śpiewają jedną z tematycznych pieśni na okoliczność pory dnia.

—>> Zwyczaj kręgu i pożegnania dnia opisano na str. 30.

APEL PORANNY

Codziennie, jeszcze przed pierwszymi zajęciami programowymi, odbywa się poranny apel w mundurach. Na apelu oboźny odczytuje **ROZKAZ DZIENNY**. Przedstawia w nim zaplanowany program, podaje punktację zastępów, jeśli taka jest prowadzona, informuje, kto w danym dniu pełni służbę wartowniczą, odczytuje udzielone pochwały i nagany. Na maszt wciągana jest flaga Polski przy akompaniamencie hymnu ZHP. Często sprawdzane jest także umundurowanie i porządek w namiotach. Podczas porannego apelu można zgłosić swoje uwagi, wnioski i zażalenia, co jednak zdarza się nadzwyczaj rzadko.

PRYZRZECZENIE HARCERSKIE

Obóz letni jest najodpowiedniejszym miejscem do zorganizowania ceremonii przyjęcia w szeregi harcerzy nowych członków. Przyrzeczenie harcerskie odbywa się zwyczajowo przy obrzędowym ognisku i ma charakter oficjalny. Obowiązuje gala mundurowa.

BIEG NA STOPIEŃ

To zwykle całodzienna, skrupulatnie przygotowana i wymagająca gra terenowa, podczas której wykonuje się najróżniejsze zadania, pomocne w zdobywaniu stopni harcerskich. Trzeba wykazać się wiedzą i umiejętnościami m.in. z zakresu pierwszej pomocy, terenoznawstwa, przyrodoznawstwa, szyfrów, węzłów, historii harcerstwa, struktury ZHP, symboliki czy obrzędowości.

Do mniej oficjalnych obozowych zwyczajów należy **CHRZEST OBOZOWY**, który przechodzą uczestnicy pierwszy raz mający przyjemność znaleźć się na takim zgrupowaniu. Przygotowywane są dla nich dowcipne gry i zasadzki mające na celu w pigułce pokazać im co ich na obozie czeka. Wszystko to oczywiście w atmosferze przyjaźni i dobrego humoru.

I

II

III

BIWAKI I OBOZY

ZAJĘCIA NA TERENIE OBOZU

ZAJĘCIA PROGRAMOWE

Zajęcia odbywają się zwykle w trzech blokach: przedpołudniowym (przed obiadem), popołudniowym (po obiedzie) i wieczornym (po kolacji). Są to zajęcia wymyślone przez kadrę podobozu i zwykle związane z konwencją danego obozu. Mogą to być też zajęcia sportowe, gra zespołowa lub kąpiel w jeziorze. Czasem w ramach zajęć programowych prowadzone są różne szkolenia, np. z pierwszej pomocy, terenoznawstwa czy szyfrów, na których można zdobyć **SPRAWNOŚCI**. Wieczorem najczęściej odbywają się ogniska, spotkania przy gitarze z innymi drużynami lub wieczorne gry terenowe. Nierzadko te zajęcia trwają do białego świtu.

WACHTA W KUCHNI

Na większości obozów letnich harcerze mają za zadanie co jakiś czas odbyć wachtę kuchenną, czyli służyć jako pomoc w kuchni. Można wtedy nauczyć się wykonywać podstawowe czynności związane z przygotowaniem posiłków i doprowadzić do perfekcji swoje umiejętności obierania ziemniaków czy krojenia cebuli w błyskawicznym tempie. Zadaniem zastępu służbowego jest też wydawanie posiłków oraz zmywanie i sprzątanie w kuchni po posiłku.

FESTIWAL

Na niektórych obozach jest on nazywany **FESTIWALEM LEŚNYCH ESTRAD (FLE)** lub **MAŁYMI FORMAMI TEATRALNYMI (MFT)**. Każda drużyna ma za zadanie przygotować kilka występów w narzuconej z góry konwencji i formie. Są to zwykle niedługie skecze i piosenki, w których występują wszyscy członkowie danego podobozu.

BIWAKI I OBOZY

ZAJĘCIA POZA TERENEM OBOZU

CHATKI

Chatki to okazja do sprawdzenia swojej odwagi i samodzielności. Zastępy mają za zadanie oddalić się od obozu i spędzić noc lub dwie poza nim. Zabierają ze sobą wyżywienie i wodę oraz niezbędny ekwipunek. Gdzieś w lesie, z dala od dróg i gospodarstw, budują sobie szałas z tego, co pozyskają z natury. Uczestnicy Chatek sami wymyślają dla siebie w tym czasie zajęcia i sami przygotowują ciepłe posiłki.

RAJD

Podczas obozu drużyna lub zastęp może dostać rozkaz opuszczenia obozu na kilka dni. Niektóre środowiska wykorzystują ten czas na odwiedzenie „cywilizacji”, inne natomiast wybierają atrakcje w okolicy, np. spływ kajakowy.

FALA

Fala polega na opuszczeniu obozu na kilka dni w celu wykonania konkretnego zadania, wyznaczonego przez drużynowego. Zwykle trzeba wykazać się umiejętnościami z zakresu terenoznawstwa i szyfrów, by podołać takiej próbie.

PODCHODY INNEGO OBOZU

Jeśli **ZWIAD TERENOWY** wykryje, że w pobliżu zorganizowane są inne obozy, traktowane są one jak obozy pozorowanego nieprzyjaciela. Stary harcerski obyczaj pozwala zorganizować nocny wypad w celu przejęcia trofeów z obcego obozu. Największą wartość mają proporce drużyn i zastępów. Jeśli uda się wykraść proporce, zastęp, który je stracił może wykupić je pracą w naszej obozowej kuchni. Jeśli zwiadowcy zostaną złapani przez wartowników, będą musieli sami odpracować nieudaną próbę podejścia w obozie, w którym trafili do harcerskiej niewoli. Czasami podczas podchodów komendantury obozów pozostają w porozumieniu, ale fakt ten jest utrzymywany w tajemnicy.

I

II

III

BIWAKI I OBOZY**A P T E C Z K A**

Skład apteczki zależy od czasu trwania wydarzenia. Na dłuższe wyjazdy (zimowisko, obóz) na pewno musimy się zaopatrzyć w większe ilości środków opatrunkowych i odkażających.

MATERIAŁY OPATRUNKOWE:

- plastry z opatrunkiem (zestaw plastrów w różnych rozmiarach lub plaster z opatrunkiem do cięcia)
- rolka plastra bez opatrunku
- gaziki jałowe
- kompresy jałowe
- gaza wyjałowiona
- bandaż dziany (gazowy)
- bandaż elastyczny
- chusta trójkątna
- wata opatrunkowa
- opatrunki hydrożelowe na oparzenia

ŚRODKI ODKAŻAJĄCE:

- woda utleniona
- spirytus salicylowy
- Altacet (do okładów na obrzęki, krwiaki, stłuczenia)
- Revanolum (do odkażania skóry)

SPRZĘT:

- nożyczki
- pęseta
- termometr
- agrafki (do spięcia chusty trójkątnej lub bandaża)
- folia NRC (folia termoizolacyjna lub koc termiczny do okrycia uszkodzonego i zabezpieczenia przed utratą ciepła)
- rękawiczki jednorazowe
- ustnik do wykonania sztucznego oddychania

K A R T A I . C . E .

Nikommu nie życzymy, ale zdarza się, że osoba poszkodowana w nagłym wypadku straci przytomność i wtedy dostęp do danych osobowych oraz informacji o stanie zdrowia jest utrudniony. Poza udzieleniem pierwszej pomocy, naturalnym odruchem jest powiadomienie najbliższych o wypadku. W karcie I.C.E. zapisujemy numery telefonów do osób najbliższych oraz ważne informacje na temat przewlekłych chorób i alergii, a także przyjmowanych w związku z tym leków. Ratownicy medyczni mają wtedy ułatwione zadanie a nasi bliscy mają szansę dowiedzieć się o zdarzeniu i zareagować.

→ Swoje dane I.C.E. należy wpisać w tabeli na ostatniej stronie poradnika.

Skrót I.C.E. (In Case of Emergency) oznacza „w nagłym wypadku”. Pomysł kart I.C.E. powstał z inicjatywy włoskich ratowników górskich, którzy mieli trudności ze zidentyfikowaniem osób poszkodowanych i powiadomieniem o wypadku bliskich.

JEDZENIE NA WĘDRÓWKĘ

Podczas wędrowki z plecakiem posiłki nie muszą ograniczać się do zupki chińskiej zalewanej wrzątkiem. Podczas harcerskich biwaków warto jeść różnorodnie. Musimy jednak pamiętać, że jedzenie, które nosimy w plecaku, powinno być:

- **MOŻLIWIE LEKKIE** - w końcu nosimy je na własnych plecach.
- **TRWAŁE** - nie może się zepsuć przez kilka dni.
- **DOBRCZE ZABEZPIECZONE** - przed wilgocią, ostrymi przedmiotami i zgnieceniem.
- **POŻYWNE** - nawet małe porcje powinny dawać dużo energii i siły do dalszej wędrowki.
- **ŁATWE DO PRZYGOTOWANIA** - mamy ograniczone możliwości gotowania i nie chcemy poświęcać na to zbyt wiele czasu.

DOBÓR PRODUKTÓW ŻYWNOŚCIOWYCH

Podczas wędrowek dobrze sprawdzają się produkty w puszkach, takie jak tuńczyk w sosie własnym czy makrela w sosie pomidorowym. Trzeba jednak pamiętać, że są one dość ciężkie. Ważnym elementem posiłku są węglowodany, dlatego trzeba zabrać na wędrowkę makaron, ryż lub kaszę. Najszybciej przygotowuje się kuskus - wystarczy go zalać wrzątkiem. Ziemniaki to niezbyt dobry wybór, ponieważ są ciężkie i gotują się zbyt długo. Do obiadu warto także pomyśleć o sosie. W jego roli mogą wystąpić pomidory w puszcze, sos pomidorowy z dodatkiem warzyw, śmietana zmieszana z tuńczykiem.

Jeśli chcemy żywić się produktami mięsnymi musimy mieć dostęp do sklepów, aby kupić po drodze np. świeżą pierś z kurczaka. Jeśli nie mamy takiej możliwości lepsza będzie sucha, wędzona kiełbasa, która przetrwa kilka dni w plecaku. Można ją pokroić i dodać do sosu. Wśród energetycznych przekąsek, warto wymienić suszone owoce takie jak morele, śliwki i rodzynki. Dużą porcją energii zapewni też czekolada. Polecana szczególnie zimą, gdyż latem szybko się topi. Lekką dla żołądka i dla pleców przekąską są wafle ryżowe lub kukurydziane ale trzeba pamiętać, że są to produkty niskokaloryczne. Nie można się nimi najeść na długo.

Zdecydowanie warto zabrać też ze sobą warzywa i owoce, bo choć nie są najlżejsze, powinny być obowiązkowym elementem nawet nietypowej, harcerskiej diety.

BIWAKI I OBOZY

ZIOŁA

Podczas obozu lub na biwaku możemy korzystać z całego bogactwa, jakie oferuje nam królestwo roślin. A są to nie tylko owoce, ale i inne części roślin, jak liście czy kwiaty. Na szczególne wyróżnienie zasługują zioła, czyli rośliny zawierające substancje o działaniu leczniczym, wywierające korzystny wpływ na organizm człowieka.

DZIURAWIEC

Napar z dziurawca pomaga przy problemach jelitowych. Sporządzony z suszonego zioła zalanego wrzątkiem zapobiega wzdęciom i kolkom. Można go wypić przed jedzeniem lub bezpośrednio po nim. Napar z dziurawca wypity przed snem ma działanie uspokajające.

POKRZYWA

Nikt nie lubi dotykać jej liści ale wyciąg z pokrzywy ma wiele cennych zastosowań.

Napar z liści i korzeni pomaga przy biegunkach, ma też właściwości oczyszczające.

Sok z liści pokrzywy zmieszany z miodem stosuje się podczas przeziębienia lub grypy. Niektórzy uważają, że wywar z pokrzywy pozytywnie wpływa na skórę głowy, która ma tendencję do łupieżu.

BABKA ZWYCZAJNA
I LANCETOWATA

Liście obydwu gatunków babki wykorzystuje się przy skaleczeniach. Przyłożenie ich do niewielkiej rany przyspieszy jej gojenie.

Sok z liści może też łagodzić ból oraz obrzęk po ukąszeniu owada.

Napar z suszonych liści babki lancetowatej pomaga przy biegunkach.

Z dziko rosnących roślin możemy przygotowywać napary, soki, syropy. Trzeba jednak umieć je dobrze rozpoznawać i odpowiednio wykorzystywać.

JEŻYNA

Wywar z suszonych liści jeżyny będzie pomocny przy przeziębieniach oraz wypryskach skórnych.

Dojrzałe owoce zjedzone w dużej ilości mają działanie przeczyszczające.

MIĘTA

Napar z liści mięty to dobre panaceum na bóle brzucha oraz wzdęcia.

Świeże liście z plastrem cytryny nadadzą wodzie mineralnej smaku. Warto wykorzystywać je do przygotowania latem orzeźwiającego napoju.

MALINA

Owoce maliny oprócz tego, że są pyszne, często wykorzystuje się do wspomagania leczenia przeziębienia. Można przyrządzić napar lub sok z malin i podawać go na ciepło choremu.

Liście maliny można stosować jako okłady skórne przy wypryskach i oparzeniach.

Napar z liści maliny pomaga przy biegunkach.

RUMIANEK

Napar z kwiatów rumianku działa kojąco w przypadku bólu żołądka, przy bólach miesiączkowych oraz wzdęciach. Zauważono też, że stosowany na skórę głowy działa przeciwłupieżowo.

PIERWSZA POMOC

NIESZCZĘŚLIWE WYPADKI

Każdy poważniejszy wypadek wymaga zgłoszenia na pogotowie ratunkowe. Przed wykonaniem telefonu należy szybko zorientować się w sytuacji: sprawdzić, ile osób zostało poszkodowanych i jakie mogły odnieść obrażenia. **Dzwonimy pod numer alarmowy 112**

i podajemy następujące informacje:

- swoje imię i nazwisko oraz numer telefonu, z którego dzwonimy,
- adres miejsca wypadku (lub możliwie dokładny opis) i wskazówki dojazdu,
- jaka jest liczba rannych,
- w jakim stanie są poszkodowani, ile jest osób nieprzytomnych, jakie stwierdziliśmy obrażenia,
- kiedy przybyliśmy na miejsce i czy zamierzamy zostać do przyjazdu karetki.

I.C.E. - IN CASE OF EMERGENCY

W razie wypadku należy zawiadomić najbliższych osoby poszkodowanej. Dane kontaktowe znajdziemy w formularzu I.C.E., znajdującym się na ostatniej stronie tego poradnika lub w portfelu poszkodowanego. Można też poszukać ich w jego telefonie.

→ Zobacz też na str. 66 i 80.

PIERWSZA POMOC W NIEGROŹNYCH PRZYPADKACH

Większość sytuacji, które wymagają użycia apteczki, jest na tyle niegroźna, że sami jesteśmy w stanie udzielić koleżance czy koledze pierwszej pomocy, bez interwencji pogotowia. Wystarczy przygotować odpowiednie środki opatrunkowe i umiejętnie ich użyć.

SKALECZENIA I RANY

Do opatrzenia niezbyt głębokiego skaleczenia wystarczy woda utleniona oraz plaster z opatrunkiem. Wodą obmywamy okolice skaleczenia a następnie zaklejamy plastrem.

Głębsza rana wymaga zastosowania gazy jałowej i bandaża dzianego (nieelastycznego). Brzegi rany obmywamy wodą utlenioną.

Jeśli rana jest zabrudzona - płuczemy ją wodą utlenioną również w środku, uprzedzając poszkodowanego, że może to szczypać.

Na ranę nakładamy jałowy (czyli sterylny, czysty) kompres gazowy a następnie bandażujemy, nie uciskając bandażem zbyt mocno.

Jeśli opatrunek zacznie przesiąkać krwią nie zdejmujemy go, a dokładamy kolejny.

PIERWSZA POMOC

ODCISK NA STOPIE

Odciski na stopach to częsty efekt długiej wędrówki, zwłaszcza w stosunkowo nowych butach. Na stopach pojawiają się pęcherze wypełnione osoczem (jasnym płynem) i powodują duży dyskomfort podczas chodzenia. Możemy przekłuć pęcherze (należy to zrobić sterylną igłą lub zdezynfekowaną za pomocą wody utlenionej albo spirytusu), jednak nie wolno ich zrywać. Przekłuty pęcherz, z którego wypłynął cały płyn, zaklejamy plastrem z opatrunkiem.

KRWOTOK Z NOSA

Krwotok z nosa może być spowodowany przegrzaniem organizmu, jego osłabieniem albo uderzeniem w nos. W każdym przypadku działanie jest takie samo: poszkodowany powinien usiąść i pochylić głowę nisko do przodu (nawet do kolan), okładamy jego kark zimnym kompresem, a nasadę nosa powinien przez chusteczkę higieniczną mocno uciskać, najlepiej bez dodatkowego ruchu, aż do momentu ustania krwotoku. Jeśli krwotok ustanie, można wydmuchać powstały w nosie skrzep.

OPARZENIE

Wyróżniamy 3 stopnie oparzenia:

- **PIERWSZY STOPIEŃ:** skóra jest zaczerwieniona, odczuwa się silny, piekący ból.
- **DRUGI STOPIEŃ:** oprócz zaczerwienienia i bólu pojawia się obrzęk oraz pęcherze wypełnione płynem.
- **TRZECI STOPIEŃ:** wcześniejsze objawy są jeszcze rozleglejsze, oparzenie zamienia się w rany, miejscami może się pojawić zwęglenie.

W przypadku oparzenia pierwszego stopnia należy natychmiast schłodzić poparzone miejsce zimną wodą przez 15-20 min. Po tym czasie można zastosować Panthenol - środek nawilżający, przyspieszający regenerację naskórka.

Przy oparzeniach drugiego i trzeciego stopnia oraz rozległych oparzeniach pierwszego stopnia konieczny jest kontakt z lekarzem. Poparzenie należy, po schłodzeniu wodą, zabezpieczyć jałowym kompresem gazowym, który bardzo delikatnie owijamy bandażem.

I

II

III

PIERWSZA POMOC

CIAŁO OBCE

Ciało obce w ciele człowieka może mieć różną postać. Od niewielkiej drzazgi przez kawałek szkła po wbity głęboko pod skórę kawałek metalowego pręta. Z niewielką drzazgą sobie poradzimy, jednak większym ciałem obcym powinien zająć się lekarz. Wówczas najważniejszą zasadą jest, by nie wyjmować ciała obcego ze skóry. Póki tkwi ono w skórze stanowi „korek” tamujący krew.

Ciało obce unieruchamiamy za pomocą zwiniętych w rolki bandażu elastycznych lub dzianych, które przykładamy po dwóch stronach wbitego przedmiotu. Całość owijamy delikatnie bandażem uważając, żeby nie poruszać obcym elementem i nie spowodować kolejnych obrażeń wewnątrz ciała oraz bólu.

Niewielkie ciało obce znajdujące się w oku (owad, paproch) usuwamy poprzez przemywanie oka letnią wodą w kierunku zewnętrznym (w stronę ucha). Ciało obce można usunąć też przy pomocy czystej chusteczki higienicznej, wywijając powiekę. Czynność tę należy wykonywać bardzo delikatnie, ponieważ oko jest niezwykle wrażliwą częścią ciała.

KRWOTOK

Krwotok to gwałtowna utrata krwi wskutek urazu naczyń krwionośnych. Postępowanie przy krwotokach jest zawsze podobne: należy założyć opatrunek uciskowy. W przypadku krwotoku tętniczego i żylnego zaczynamy od uciśnięcia palcami najbliższej tętnicy znajdującej się między raną a sercem, by spowolnić wypływanie krwi. Następnie, wciąż uciskając, nakładamy na ranę grubą warstwę jałowych kompresów gazowych i przyciskamy je zwiniętym w rolkę bandażem elastycznym lub dzianym. Całość owijamy dość mocno bandażem elastycznym. Z krwotokami mięszkowymi, pojawiającymi się przy otarciach skóry, postępujemy podobnie jak w przypadku ran.

SKRĘCENIE I ZŁAMANIE

Skręcenie to skutek gwałtownego ruchu, kiedy staw znajduje się przez moment w niefizjologicznym (nienaturalnym) położeniu. Wskutek skręcenia może dojść do uszkodzenia torebki stawowej, więzadeł, chrząstki stawowej, przyczepów ścięgien.

- **SKRĘCENIE** objawia się bólem, obrzękiem, może pojawić się zasinienie wokół stawu a kończyna może być ustawiona w nienaturalnej pozycji.
- **ZŁAMANIE** jest uszkodzeniem kości. Może ona pęknąć tylko częściowo lub całkowicie. Jeśli pęknięta kość rozerwie skórę mówimy o **ZŁAMANIU OTWARTYM**. W innych przypadkach mamy do czynienia ze **ZŁAMANIEM ZAMKNIĘTYM**. Złamaniu towarzyszy silny ból, obrzęk, zaczerwienienie i często zasinienie skóry, poruszanie kończyną staje się bardzo problematyczne.

Działanie w przypadkach skręcenia i złamania jest podobne i polega na unieruchomieniu kończyny.

- Przy skręceniu unieruchamiamy kości sąsiadujące ze skręconym stawem (np. przy skręceniu kolana musimy unieruchomić piszczel i kość udową).
- Przy złamaniu unieruchamiamy stawy sąsiadujące z uszkodzoną kością (np. przy złamaniu kości przedramienia unieruchamiamy nadgarstek i łokieć).

Do unieruchomienia może posłużyć np. chusta trójkątna (w przypadku uszkodzeń ręki chusta trójkątna posłuży jako temblak), bandaż elastyczny, przedmioty zastępujące szyny: długie, proste kije, deski, gałęzie, laski, które przymocujemy do chorej kończyny bandażem. Przy złamaniu otwartym dodatkowo zabezpieczamy wystającą kość podobnie jak w przypadku ciała obcego w ciele.

URAZ KRĘGOSŁUPA

Osoby, u których podejrzewamy uszkodzenie kręgosłupa, powinny pozostać w pozycji nieruchomej aż do momentu przyjazdu pogotowia ratunkowego. Każda zmiana pozycji ciała może spowodować naruszenie rdzenia kręgowego, co może się okazać tragiczne w skutkach. Szczególnie wrażliwe na urazy są części szyjne i lędźwiowe kręgosłupa. Należy je unieruchomić uniemożliwiając ich przemieszczenie.

PIERWSZA POMOC

HIPOTERMIA

Hipotermia to stan wychłodzenia organizmu, w którym temperatura ciała spada poniżej 35°C. Może do niej dojść po długotrwałym przebywaniu na mrozie, gdy znajdujemy się przez dłuższy czas w chłodnym otoczeniu, mając na sobie wilgotną odzież, albo po zbyt długim przebywaniu w wodzie. Wśród objawów hipotermii można wymienić: drżenie mięśni, senność, błądzenie, obniżone czucie bólu. Może nawet dojść do utraty przytomności.

Postępowanie polega na ogrzaniu organizmu poszkodowanej osoby. Przebieramy ją w ciepłe i suche ubrania, okrywamy kocem lub śpiworem i podajemy ciepły napój. Nie jest wskazane gwałtowne ogrzewanie ciała np. przez gorący prysznic czy kąpiel. Temperatura ciała będzie wracać do normy przez dłuższy czas.

Należy pamiętać o tym, że najbardziej narażone na wychłodzenie są części ciała najbardziej oddalone od serca: dłonie i stopy. Należy je odpowiednio zabezpieczyć przed dalszą utratą temperatury. Nawet ciepło dłoni drugiego człowieka działa jak ogrzewacz.

ODMROŻENIE

Odmrożeniom najczęściej ulegają te części naszego ciała, które wystają spod ciepłego ubrania i nie są odpowiednio zabezpieczone. Najbardziej narażone są nos, uszy, dłonie, stopy. Przy bardzo niskiej temperaturze otoczenia należy pamiętać o odpowiednim stroju ale też ruchu, który rozgrzeje ciało.

Odmrożone miejsca najpierw są blade a dopiero po jakimś czasie stają się zaczerwienione, pojawia się też obrzęk. Odmrożone miejsce zaczyna boleć i swędzieć. Należy zacząć je ogrzewać stopniowo. Najpierw powoli oblewać chłodną a następnie letnią (nie gorącą!) wodą. Osoba poszkodowana powinna się napić czegoś ciepłego, by dogrzać organizm od wewnątrz.

Przy poważniejszych odmrożeniach mogą pojawić się pęcherze wypełnione płynem, duże obrzęki, zsinienie, silniejszy ból i rany. W takich sytuacjach postępujemy podobnie jak przy oparzeniach (nakładamy jałowy kompres gazowy) i koniecznie kontaktujemy się z lekarzem.

Jest skutkiem zbyt długiego przebywania na słońcu, zwłaszcza bez nakrycia głowy. Objawami udaru słonecznego są: osłabienie organizmu, zawroty głowy, nudności i wymioty. Może wystąpić zaczerwienienie skóry i przyspieszenie bicia serca. Czasem pojawia się też krwawienie z nosa i omdlenie.

Osobę poszkodowaną należy przetransportować do chłodniejszego, zacienionego miejsca i ułożyć w wygodnej, półsiedzącej pozycji a następnie schłodzić głowę zimnym kompresem i podawać powoli chłodny napój. Zbyt zimny płyn może spowodować skurcze i trudności z oddychaniem.

OMDLENIE I UTRATA PRZYTOMNOŚCI

Omdleniem nazywamy krótkotrwałą utratę przytomności spowodowaną niedotlenieniem mózgu. Przyczyną omdlenia może być m.in. znaczne osłabienie organizmu, przegrzanie organizmu, duża utrata krwi, silny ból, a także sytuacja stresowa lub strach. Wśród objawów poprzedzających omdlenie można zauważyć: błądność skóry, szybszy i płytki oddech, zimny pot.

Osoba doznająca omdlenia może czuć na przemian zimno i gorąco oraz mieć zaburzenia widzenia.

Postępowanie w przypadku omdlenia należy zacząć od rozluźnienia odzieży poszkodowanego (aby ułatwić mu oddychanie) i zapewnienia dostępu świeżego powietrza. Następnie trzeba unieść jego nogi i ręce (tzw. pozycja czterokończynowa), aby ułatwić transport tlenu do mózgu. Przez cały czas należy kontrolować funkcje życiowe poszkodowanego (tętno i oddech) oraz utrzymywać kontakt słowny co pobudza aktywność mózgu.

Jeśli po upływie 2-4 minut osoba poszkodowana nie odzyska przytomności, należy jak najszybciej sprowadzić pomoc lekarską. Dłuższa utrata przytomności jest niebezpieczna i prowadzi do nieodwracalnych zmian w mózgu.

HARCERSKIE KALENDARIUM

NAJWAŻNIEJSZE DATY I ŚWIĘTA HARCERSKIE

15.01 • ROCZNICA ŚMIERCI OLGI I ANDRZEJA MAŁKOWSKICH

Dzień pamięci o twórcach polskiego harcerstwa.

Olga Drahonowska-Małkowska odeszła z tego świata

w 60 rocznicę śmierci swego męża, Andrzeja Małkowskiego.

—>> Życiorysy Andrzeja i Olgi na str. 11.

22.02 • DZIEŃ MYŚLI BRATERSKIEJ

Dzień urodzin twórców i prekursorów skautingu,

Roberta Baden Powella i jego żony Olave St Clair.

—>> Krótki rys historyczny na str. 10.

15.03 • ROCZNICA ŚMIERCI ALEKSANDRA KAMIŃSKIEGO

Rocznica śmierci „Kamyka”, jednego z najwybitniejszych pedagogów harcerskich i współtwórcy metodyki wychowawczej.

—>> Kim był „KAMYK” przeczytasz na str. 12.

26.03 • ROCZNICA AKCJI POD ARSENAŁEM

Pamiętka zbrojnej akcji Szarych Szeregów pod kryptonimem

„Meksyk II” w 1943 r. Akcją dowodził naczelnik Szarych

Szeregów - Stanisław Broniewski „Orsza”.

—>> O dowódcy Akcji pod Arsenalem napisaliśmy na str. 12.

23.04 • DZIEŃ ŚW. JERZEGO

Święto patrona rycerzy, skautów i harcerzy.

01.08 • ROCZNICA WYBUCHU POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

Dzień upamiętniający zbrojne wystąpienie przeciwko okupantom, zorganizowane przez Armię Krajową w ramach akcji „Burza” w 1944 r.

W powstaniu walczyły bataliony Szarych Szeregów, ponosząc ogromne straty. Kompania „Rudy” batalionu „Zośka” została nazwana przez Komendanta Głównego AK najlepszą kompanią Armii Krajowej.

—>> O udziale harcerzy w Powstaniu Warszawskim przeczytaj na str. 12.

27.09 • DZIEŃ PRZEJŚCIA ZHP DO KONSPIRACJI

Rocznica powołania przez członków Naczelnej Rady Harcerskiej organizacji zbrojnej „Szare Szeregi”.

—>> Zobacz też informacje na str. 8.

26.10 • DZIEŃ ZAWIĄZANIA POROZUMIENIA KIHAM

Rocznica upamiętniająca powstanie w 1980 r. porozumienia

Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM).

Ruch miał na celu odkomunizowanie harcerstwa i przywrócenie skautowych metod wychowawczych. Udało się i mamy dziś organizację na wysokim światowym poziomie.

—>> Informacje czym był KIHAM znajdziesz na str. 9.

BIBLIOTEKA HARCERSKA
WYDAWNICTWA KSIĄŻKOWE

- **ANTEK CWANIAK** | Aleksander Kamiński
- **BYĆ DZIELNYM I UMIEĆ SIĘ RÓŻNIĆ - SZKICE
O ALEKSANDRZE KAMIŃSKIM** | Andrzej Janowski
- **CZUJ DUCH!** | Jan Zawada
- **DRUHNO OLEŃKO! DRUHU ANDRZEJU!** | Barbara Wachowicz
- **DZIEWCZĘTA Z PARASOLA** | Danuta Kaczyńska
- **GAWĘDY DRUHNY BABCI** | Halina Wiśniewska
- **GAWĘDY O TYCH, KTÓRE PRZEWODZIŁY** | Anna Zawadzka
- **KAMIENIE NA SZANIEC** | Aleksander Kamiński
- **KAMYK NA SZAŃCU - GAWĘDA O DRUHU ALEKSANDRZE
KAMIŃSKIM W STULECIE URODZIN** | Barbara Wachowicz
- **KSIĘGA JASZCZURKI** | Aimée Degallier-Martin
- **MÓJ UNIWERSYTET ŻYCIA - AUTOBIOGRAFIA PIERWSZEGO
SKAUTA** | Robert Baden-Powell
- **MY Z SZARYCH SZEREGÓW. OPOWIEŚĆ
Z LAT WOJNY** | Jadwiga Stępieniowa
- **O METODZIE HARCERSKIEJ I JEJ STOSOWANIU** | Ewa Grodecka
- **OBRZĘDOWY PIEC CHYTREGO KOTA** | Marek Kudasiewicz
- **OLGA MAŁKOWSKA - ŻYCIE
I DZIAŁALNOŚĆ** | Zofia Florczak i Anna Krassowska-Olszańska
- **RUDY, ALEK, ZOŚKA** | Barbara Wachowicz
- **RZEKA** | Ewa Grodecka
- **SAM WIOSŁUJ W SWOJEJ ŁODZI. GAWĘDY
DLA WĘDROWNIKÓW** | Robert Baden-Powell
- **SKAUTING DLA CHŁOPCÓW** | Robert Baden-Powell
- **TROPICIELE TAJEMNIC DŻUNGLI** | Stefan Wojtkiewicz
- **WĘDRÓWKA DO SUKCESU** | Robert Baden-Powell
- **WILK, KTÓRY NIGDY NIE ŚPI** | Walter Hansen
- **WSKAZÓWKI DLA SKAUTMISTRZÓW** | Robert Baden-Powell
- **LISTY DO WĘDROWNIKÓW** | Jerzy Kreiner

I

II

III

FINANSOWANIE ORGANIZACJI

SKŁADKI CZŁONKOWSKIE

Wszyscy członkowie Związku Harcerstwa Polskiego widniejący w ewidencji mają obowiązek opłacania niewielkich składek członkowskich.

Składka roczna wynosi 48 zł, czyli zaledwie 4 zł za miesiąc. Kwota ta dzielona jest między różne jednostki ZHP wg prostej zasady:

- 20% składki zostaje w drużynie;
- 20% wędruje do hufca;
- 20% przeznaczone jest dla chorągwi;
- 40% finansuje działanie Głównej Kwatery ZHP.

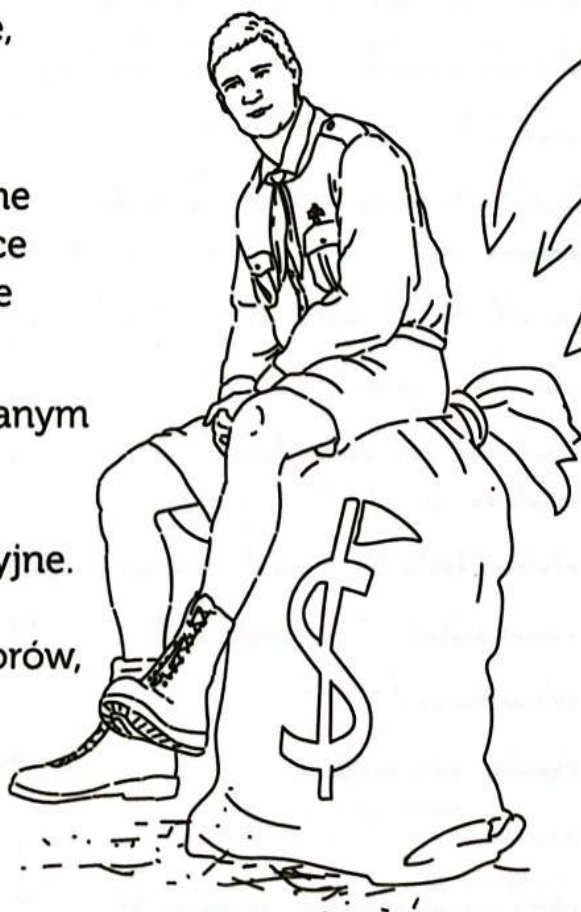
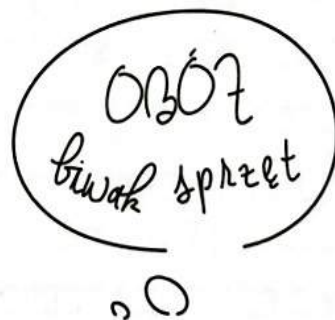
Drużynowy może zdecydować o podwyższeniu rocznej składki członkowskiej. Wtedy cała nadpłata zostaje w drużynie i pozwala na finansowanie bieżących działań.

O trybie zbierania składek decyduje środowisko. Można je zbierać rocznie, kwartalnie lub co miesiąc.

Składki członkowskie przekazywane do hufców i chorągwi są przeznaczone na kursy, szkolenia, warsztaty, pomoce dydaktyczne dla drużyn oraz pokrycie kosztów administracyjnych.

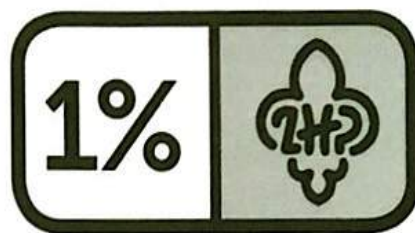
W Głównej Kwaterze ZHP dzięki zebranych funduszom pokrywane są składki w międzynarodowych organizacjach skautowych oraz koszty administracyjne. Organizowane są kursy, warsztaty i szkolenia dla harcerzy oraz instruktorów, tworzone są pomoce dydaktyczne i materiały informacyjne dla wszystkich szczebli organizacji.

FINANSOWANIE ORGANIZACJI

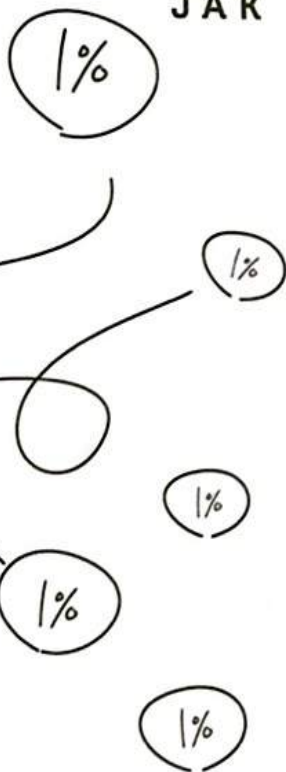
1 % DLA HARCERSTWA

Każda osoba, która płaci podatki i rozlicza się z Urzędem Skarbowym przy pomocy PIT-28, PIT-36, PIT-37 lub PIT-38 może przeznaczyć 1% swojego podatku na rzecz wybranej przez siebie organizacji pożytku publicznego. Związek Harcerstwa Polskiego jest jedną z takich organizacji.

Jeden procent wydaje się znikomym wsparciem ale dla harcerzy każda taka wpłata to możliwość tworzenia lepszego i atrakcyjniejszego programu.

JAK PRZEKAZAĆ 1% PODATKU DLA ZHP

- Należy wyliczyć 1% naszego podatku należnego, wynikającego z zeznania podatkowego. Kwotę tę zaokrąglamy do pełnych dziesiątek groszy w dół (w zeznaniach wypełnianych „on-line” procent ten wyliczy się automatycznie).
- W rocznym zeznaniu podatkowym w odpowiedniej rubryce należy wpisać numer KRS Związku Harcerstwa Polskiego: **0 0 0 0 9 4 6 9 9**.
- Obok wpisujemy wyliczoną wcześniej kwotę stanowiącą maksymalnie 1% należnego podatku.

W zeznaniu podatkowym możemy podać dodatkowe wytyczne, które pozwolą wskazać cel szczegółowy. Może to być konkretny hufiec, szczerp lub drużyna, którym chcemy przekazać wsparcie. Informacje należy zaczerpnąć w odpowiedniej jednostce (hufcu lub szczerpie).

I

II

III

Z KIM SIĘ KONTAKTOWAĆ?

Najwięcej informacji dotyczących harcerza i bieżących działań drużyny ma zawsze drużynowy. Warto być z nim w bieżącym kontakcie. Drużynowy jest odpowiedzialny za prowadzenie zbiórek, organizację biwaków, koordynację pracy całej drużyny i zapewnienie bezpieczeństwa swoim podopiecznym.

Drużynowych wspierają przyboczni (członkowie kadry drużyny).

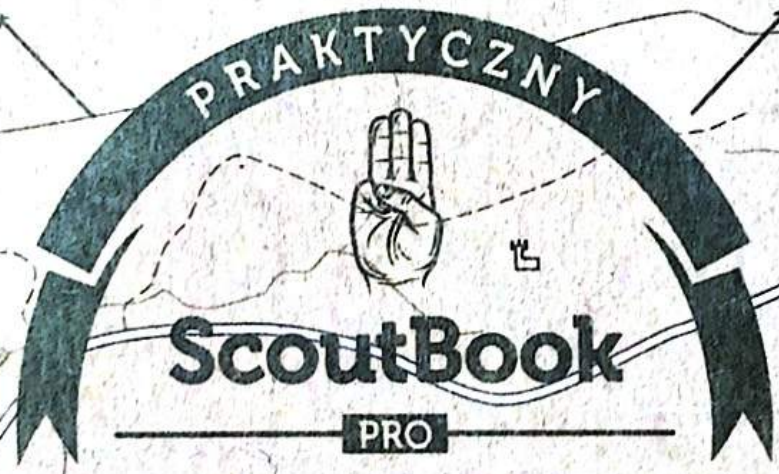
Jeśli drużyna jest podzielona na zastępy, mniej kluczowe sprawy można konsultować z zastępowym. Najczęściej jest to osoba niepełnoletnia, ale wyróżniona przez drużynowego jako odpowiedzialny opiekun kilku harcerzy.

Wszystkie drużyny z danego terenu skupiane są w hufcu, dlatego z poważniejszymi wątpliwościami i problemami można się zwracać do komendy hufca, do którego należy dana drużyna,

KOMPETENTNA KADRA INSTRUKTORSKA. Instruktorem ZHP może zostać osoba pełnoletnia, która chce być odpowiedzialnym wychowawcą i opiekunem. Kandydat na instruktora kończy liczne warsztaty, kursy i szkolenia, dzięki którym zdobywa wiedzę i umiejętności pozwalające zadbać o rozwój młodego człowieka. Większość drużynowych to instruktorzy. Na wyższych szczeblach harcerskiej hierarchii rzadko można spotkać harcerzy, którzy nie są instruktorami. **MOŻESZ IM ZAUFAC!**

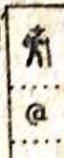
DANE KONTAKTOWE

MOJE DANE		imię i nazwisko	GRALJAN	JASKULSKI
		kod i miasto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
		ulica nr domu i mieszkania		
		kontaktowy telefon i adres mailowy		
DANE DRUŻYNY		hufiec		
		numer i nazwa drużyny		
		imię i nazwisko drużynowego		
		kontaktowy telefon i adres mailowy		
W NAGŁYCH WYPADKACH PROSZĘ ZAWIADOMIĆ:		I.C.E. 1 osoba 1 nr telefonu		
		I.C.E. 2 osoba 2 nr telefonu		
		<ul style="list-style-type: none"> • dodatkowe informacje • przyjmowane leki <ul style="list-style-type: none"> • alergie • choroby • uczulenia na leki 		

PORADNIK HARCERSKI

TEORIA • PRAKTYKA • ŻYCIE
to co harcerz wiedzieć powinien
i trochę więcej

Woda Góry Las sp.z o.o.
61-045 Poznań, ul. Strzelecka 13
KRS: 0000000826
REGON: 634227550
ISBN SERII: 978-83-944084-1-1
ISBN: 978-83-944084-5-9